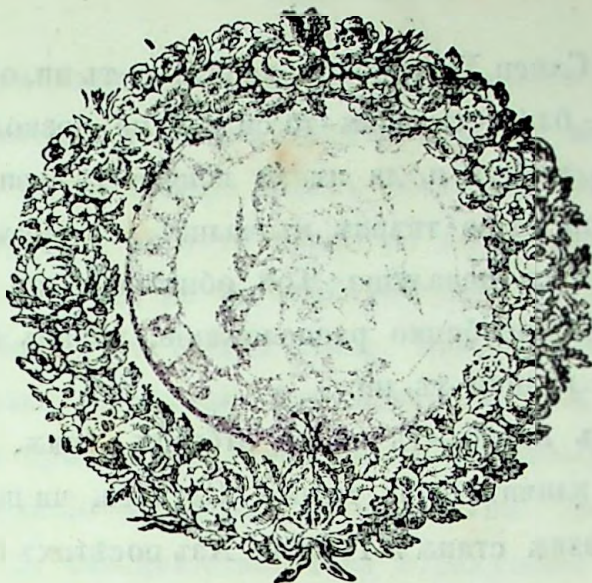




БЪЛГАРСКИ КНИЖНИЦИ.

Часть I

1860 Марта

Книжка втора

Гладъ на корабъ.

МОРСКІЙ РАСКАЗЪ ДИККЕНСА.

Часть отъ младость-тъ си прокарахъ азъ на єдинъ частень корабъ, кой-то търгуваше съ разни разности въ портове-тъ на южнѣ Америкѣ. Владѣтель и капитанъ на корабъ-тъ бѣше Абрагамъ Хиггинсонъ: личень ми пріятель въ дружинѣ-тъ бѣше єдинъ матросъ, по имя Ричардъ Торсби. Всички-тъ го обичѣха дору и го почитаха: ній тѣй слѣпо вѣрвахме въ способности-тъ му, щото ся чудѣхми какъ не го направиха чикиперъ (1) и дору капитанъ на

(1) Чиновникъ на корабъ-тъ, въ вѣдѣніе-то на кого-то ся нами-рѣтъ дирекци-тъ, вѣжя-та, платна-та и други-тъ принадлежности.

нашъ-тъ корабъ. Самси Хиггинсонъ, капитанъ-тъ ни, обичѣше да ся разговаря съ него,— близость, коѣ-то си той не позволяваше съ никого пзъ насъ. Но макаръ и да имаха всички-тъ за Торсби таквозъ добро мнѣніе, той бѣше твърдѣ мълчаливъ, сгърнѣтъ и повече-то ся уіединяваше и ся нечалѣше. Той обичѣше, не знамъ защо, да показва къмъ мене особенино расположение, макаръ и да имаше голѣма разлика въ годиши-тъ ни.

Іединъ пѣтъ корабъ-тъ ни ся отби въ Лимъ, гдѣ-то тогавѣ свирѣпствувахе климатическа треска. Случися, чи помежду други-тъ жертви на тѣзи ѣзвѣ станѣ и Торсби. Азъ посѣтихъ болній-тъ, поради коіе-то капитанъ-тъ ми въспрети да ся връщамъ на корабъ-тъ, за да не занесѣ съ мене си заразж-тж. Намъ ни проводиха вещи-тъ и пари, и азъ, щѣхъ не щѣхъ, останжхъ при болній-тъ си пріиатель, като неговъ вардачъ. Трѣбва да ся исповѣдамъ, чи туѣ обстоіателство малко нѣщо мя смѣти, макаръ и да имахъ любовь къмъ Торсби. Да имашъ грижж за іединъ боленъ іе твърдѣ мѣчно и дору и малко нѣщо и страшно. Болѣсть-та свирѣпствувахе вѣвъ всички-тъ кѣщїи и тепло-то лѣто много способствувахе да ся развіе епидемїи-та. Богати-тъ търговци всички-тъ излѣзоха по чифлици-тъ си, движеніе-то и животъ-тъ на градъ-тъ ся спрѣха. Нїѣ живѣхми въ іеднѣ отъ низки-тъ дървени кѣщїици, кон-то ся срѣщѣтъ въ всички-тъ градове на южнѣ Америкѣ, гдѣ-то жители-тъ непрѣстанно ся страхувѣтъ отъ землестрасеніе.

Торсби имаше нѣколко пари, но никого не пуцаше до него си освѣтъ мене. По слѣдствїе на това и азъ бѣхъ принуденъ да си мѣчѣ въ уіединеніе-то, защо-то всички-тъ бѣгаха отъ оногозъ, кой-то живѣе подъ іеднѣ стрѣхж съ заразенїї-тъ. Пекъ бѣше нестѣрпимъ, и тишина-та на улици-тъ (сокаци-тъ) денькъ мя натїскаше съ нѣкоіе си странно чувство. Нощїж азъ ся не махахъ отъ главѣ-тж на болній-тъ и кога-то, натоваренъ отъ много-то бдѣніе, заспивахъ въ столове-тъ, сънь-тъ ми ся прѣкъжсваше непрѣстанно

отъ охканіа-та на злощастній-тъ Торсби, кой-то ся въртѣше изъ постелкѣ-тъ и на всѣки десѣтъ минути искаше да пиѣ водѣ. Съ пари не можѣше да ся намери іединъ докторъ. Нѣкой си врачъ—самозванецъ, чифутинъ, кого-то никой не познаваше въ градъ-тъ, ся за да лѣкува Торсби, но ся ограничи само съ іедино посѣщеніе, като записа на болній-тъ іединъ лѣкъ, кой-то той прѣстанѣ да приѣма подиръ нѣколко мѣсяца. Азъ обаче не губѣхъ надеждѣ за оздравеніе-то на приіателя си. Болѣсть-та му между туй ся усили, и силно-то балнуваніе на болній-тъ мя накара да ся страхувамъ да не умре той въ безпамятство. Това страхуваніе до толкосъ мя овладѣ, щото азъ хванѣхъ да ся страхувамъ и за мое-то си здравіе; чинѣше ми ся, чи смърть-та на Торсби и мене ще свали въ гробъ-тъ.

Въ таквѣтъ печалѣ нагласѣ на духъ-тъ, азъ іединъ пѣтъ написахъ нѣщій іедино твърдѣ дълго прѣдсмъртно писмо до роднини-тъ си, като означихъ на пликъ-тъ желаніе-то си да бѣде то испроводено въ Англіѣ. Въ истѣ-тъ тѣзи нощъ, като азъ пишѣхъ писмо-то си, Торсби, въ припадваніе отъ безсѣніе-то и балнуваніе-то, наченѣ да барбори нѣщо подъ носа си, подиръ коіе-то нему като чи му поулекнѣ. Той мя повика до постелкѣ-тъ и рече, чи іе дълженъ да ми съобщн важнѣ новинѣ. Азъ ще ся постараѣ да прѣдамъ, колко-то іе възможно, съ негови думи туй, коіе-то ми той расказа.

„ Прѣди трійсѣтъ гѣдинъ корабъ-тъ, на кой-то ся намирахъ азъ, трѣгнѣ отъ Монреалъ за въ Ливерпуль. Ній бѣхми около тринайсѣтъ души дружина (съ капитанъ-тъ) и освѣнъ това четире пѣтника: іединъ докторъ съ женѣ си и іединъ старъ Французинъ отъ Канадѣ съ племянницѣ-тъ си. Това бѣше прѣзъ Іаннуарій. Вѣтръ-тъ ни благопріятствувахе; но заскоро ній дойдохми посрѣдъ ледове; голѣми-тъ студове ни накараха да ся облечемъ въ кожуси и да мислимъ за отчество-то си и за угодителни-тъ му камини.

Колко-то пъти ми ся докарваше да ся качъ по диреци-тъ и да ся държъ за замръзнали-тъ вѣжи съ окоотепѣли-тъ си прѣсти, азъ се мислѣхъ, чи първо-то силно подухваніе на вѣтръ-тъ въ лице-то ми ще мя свали долу. Ний вървѣхми посредаъ ледове-тъ, събркахми пѣтъ-тъ и ся отдалечихми много на стѣриѣ отъ цѣль-тъ на патешествіе-то си. Найпаче капитанъ-тъ, като прѣдвидѣ много или малко продължително спираше въ по нататашно-то плаваніе, обіави, чи іе принуденъ да смади количество-то на хранѣ-тъ, коѣ-то всѣкій день ся даваше на пѣтници-тъ. Туй ми докара печално замисляваніе. Какво ще стане, ако ми ся докара да сѣдимъ іещо много въ таквояъ безисходно положеніе? Заере-то ни всичко-то що ся исхарчи и ний ще бѣдемъ длѣжни да умремъ отъ гладъ и студъ. Менъ често ми ся іе случѣло да читѣхъ описаніе за погинваніе-то на кораби, кои-то сѣ ся намирали, като нашъ-тъ, въ ледове и сѣ исхарчили хранѣ-тъ си, подиръ коѣ-то іе слѣдвала смѣрътъ отъ гладъ. Помисль за тѣзи страхове мя гонѣше денѣхъ и нощѣхъ.

Постоѣнно-то безпокойство и сграхуваніе скоро мя накараха да мислѣхъ съ непростителенъ егоизмъ садѣ за собствениѣ-тъ си безопасность, и въображеніе-то ми пачѣрта слѣдуюцій-тъ планъ за спасеніе: догдѣ наша-та храна іещо не бѣше ся довѣршила, азъ всѣкій день крѣхъ отъ неѣхъ по іедна часть въ іединъ сѣндѣчецъ, за сѣществованіе-то на кой-то, разумѣвася, ницой не знаѣше. Като ся приструвахъ гладенъ, азъ купувахъ пай-тъ на всѣкій боленъ или лишень отъ ищахъ. Всичко, коѣ-то можѣше да ся уварди и коѣ-то не можѣше да ся развали, азъ крѣхъ въ сѣндѣчецъ-тъ, кой-то обичѣхъ да отварямъ нощѣхъ прѣдъ да си легна; съ наслаждение, за коѣ-то сега ми іе срамно да ся стѣжъ, азъ оя радвахъ на запасъ-тъ (заере-то), кой-то отъ день на день ся увеличаваше въ магазинъ-тъ ми; азъ мислѣхъ за онуй время, кога-то боца-та съ водѣхъ, коѣ-то азъ прикѣтахъ, ще стане и за мене и за всички-тъ по скѣпа отъ іедна бѣчовка съ най добро старо вино; азъ

прѣдвидѣхъ печально-то врѣмя, кога-то запасъ-тъ на корабъ-тъ ще се истоши, кога-то ще надѣтъ наоколо ми мъртви-тъ тѣла на другари-тъ ми, а пакъ азъ съ ѣдно непонятно за всички-тъ чудо, ще си увардѣхъ съществуваніе-то, коіе-то ще поддържамъ всекъ ношъ съ запасъ-тъ си.

Французинъ-тъ и племянница-та му ми бѣха добри познайници; цѣлъ година живѣхъ азъ въ кѣщѣ-тъ имъ. Той бѣше оставенъ чиновникъ, съ малкъ пенсіѣ и отиваше въ франціѣ, за да си поправи здравіе-то. Племянница-та му, умна и хубава мома, хортуване по англійски добръ: майка ѣ бѣше Англичанка. Тѣ не заплатили напълно отнапрѣдъ за одаѣ-тъ си и поради туй приѣмаха по малкъ порціѣ хранѣ, отколко-то други-тъ. Като се умаявахъ отъ день на день порціи-тъ, нѣй всички хванѣхми да осѣщамъ разстройство въ стомахъ-тъ или тѣй наречениѣ-тъ гладѣ трескъ.

Между туй ся наченѣха силни слѣжни урагани (силни вѣтрове), кои-то ся продължаваха само денѣ, а ношѣ ся замѣнявахъ съ нѣкои си зловѣщѣ тишинѣ, коіа-то ся озаряване отъ сребристи-тъ лучи на лунѣ-тъ. Благодареніе на урагани-тъ, ледъ-тъ скоро ся распрѣси, и нѣй могохми да продължимъ плаваніе-то. Но насъ ни чакаше голѣмо нещастіе. Оттогази, като ледяни-тъ бокаи освободиха корабъ-тъ ни, нѣй забѣлѣжихми, чи той хванѣ да потѣва въ водѣ-тъ. Отъ напѣване-то и отъ тріеніе-то на ледяни-тъ купове корабъ-тъ ся пуки и хванѣ да тече. При обще-то смѣщеніе, матроси-тъ малко можѣха да помогнѣтъ въ бѣлѣ-тъ; обаче, благодареніе на тихо-то врѣмя, нѣй успѣхми да спремъ натичаніе-то, като занушихми съ какво-то могохми пукижтинѣ-тъ. Между туй корабъ-тъ ся напълни до полвенъ съ водѣ, одаи-тъ ся залѣха; всички-тъ трѣбваше да отидѣтъ на кувертъ-тъ, макаръ и да бѣше страшно студено.

Въ онѣзи минутѣ, кога-то вѣсть за нещастіе-то, коіе-то ни постигна, прѣвъ пѣтъ ся разнесе по корабъ-тъ, азъ ся цамирахъ

долу и, разумѣвася, тутакси помислихъ за драгоцѣний-тъ си сѣм-джкъ. Той бѣше тежкъ, но азъ го зехъ на гърбъ-тъ си, искачихся съ него отгорѣ и подъ покривкѣ-тъ на нощь-тъ хванѣхъ да ся промѣквамъ съ него помежду другари-тъ си, кои-то, като бѣха ся разлутали, не обзриѣха никакво вниманіе на мене. Азъ турихъ съ-кровище-то си въ іеднѣ мавунѣ, коіа-то бѣше на кувертѣ-тъ и го покрихъ съ вѣжя. Азъ знаѣхъ, чи никой нѣма да бутне маву-нѣ-тъ, догдѣ корабъ-тъ іе ще плава на повърхность-тъ, и ся на-дѣѣхъ, чи никой не ще помисли за вѣжя-та, отъ кои-то тогази нѣ-маше никаква нужда.

Іе ще четири депа капитанъ-тъ ни раздава' постали порціи отъ останѣлѣ-тъ пищѣ. Жсна-та на докторъ-тъ умрѣ и тѣло-то ѣ хвър-лиха въ море-то. Ній останѣхми 15 души. Старій-тъ Французинѣ бѣше боленъ и той, но се ся държеше на крака-та си, благодареніе на нѣжнѣ-тъ заботливостъ на сѣлѣтницѣ-тъ му. Всички-тъ приѣма-ха най живо участіе въ тѣхъ. Ній ся очудвахми на самоотверже-ніе-то, на хладнокровіе-то и на мѣжество-то на младѣ-тъ дѣвицѣ, коіа-то нѣжно и безъ заспиваніе приглѣдваше старецъ-тъ.

Ако бѣха само тѣ, си азъ хортувахъ, азъ охотно щѣхъ да раздѣлѣмъ съ тѣхъ запасъ-тъ си.

Що остава до мене, разумѣвася, азъ крадишкомъ си поддър-жѣхъ същестованіе-то, като отивахъ до мавунѣ-тъ не^по рано от-кога-то ся смръкне. Азъ ѣдѣхъ впрочемъ винаги твърдѣ скоро и безъ ищахъ, като ся страхувахъ да не ми открийтъ тайнѣ-тъ гладни-тъ ми другари.

Безъ съмнѣніе азъ можѣхъ врѣменно да имъ олегчѣ страданіа-та, като имъ раздѣлѣхъ събранній-тъ запасъ, но таквозъ челоуѣко-любиво наѣреніе бѣше унищожено въ мене отъ егоистическо-то чувство на самоувардаваніе-то.

За оправданіе на този егонизмъ азъ впрочемъ ся утѣшавахъ съ слѣдующій-тъ силлогизмъ: не іе ли по добръ іеднѣ да остане

живъ, отколко-то всички-тъ да ся наѣдѣтъ отъ сѣиджкъ-тъ ми и да умрѣтъ съ іединъ день по подиръ.

За скоро положеніе-то наше станѣ крайно критическо. Корабъ-тъ повече и повече потъваше въ водѣ-тъ и горніа-та куверта начинѣ да ся покрива съ водѣ, при коіе-то онѣзи гдѣ-то бѣхъ останѣли живи ся прѣнесоха кои на възвишеніѣ-тъ часть на кормъ-тъ (задніѣ-тъ часть на корабъ-тъ) и на носъ-тъ, кои по дирекци-тъ. Колко-то до сѣиджкъ-тъ ми, азъ го скрихъ въ іединъ торбѣ, направенъ отъ іедно старо платно. Отъ друго таквозъ платно азъ си направихъ іединъ горніѣ дрехѣ, коіѣ-то обличѣхъ като мантиѣ, и си овивахъ закостенѣли-тъ членове въ набръчки-тъ ѣ. Такъвъ също одеждѣ направихъ азъ за Французинъ-тъ и за Фрацуженкѣ-тъ. Между туй уголъменна-та слабостъ ми внуши мисль да ся присторіѣ разслабенъ, боленъ и умирающъ отъ гладъ, за да отгласнѣ подозрѣніе-то отъ мене си.

Азъ си сѣднѣхъ на іедно височко мѣсто, до срѣдній-тъ дирекъ като си направихъ доста покойнъ одѣръ отъ дѣски и отъ іединъ ветхъ іамурлукъ. Надъ мене отгорѣ ся намираше на вѣжя-та (на ванги-тъ) Французинъ-тъ и племянница-та му; повече-то отъ другарѣ-тъ ми ся растурѣха кои на кормъ-тъ, кои на кормовій-тъ дирекъ. Съ по близки-тъ си сосѣди, съ Французинъ-тъ и съ младѣ-тъ дѣвицѣ азъ сегисъ тогисъ ся разговарѣхъ. Дирия-та имаше веселъ характеръ, коі-то умѣше тя да уварди и въ опасность-тъ.

Ній прѣстанѣхми да хвѣрлями въ море-то умрѣли-тъ, но азъ се забѣлѣзвахъ, чи всѣкій день число-то на живи-тъ ся смаляваше. Никой не ся грижѣше да прибѣра мъртви-тъ тѣла; всички-тъ сидѣха или лежѣха неподвижно, блѣдни, разслабени.

(Слѣдва).

За употребленіе-то на члена.

Ако и да ся каза и писа малко много за употребленіе-то на члена въ Ново-Българскыя языкъ, че той не е друго освѣтъ старо-то показателно мѣстоименіе, нѣкои си отъ латин-ты учены, вижда ся още, да не сж ся увѣрили добръ, че той е нѣста-та чястица на Старо-Българскыя языкъ, сирѣчь, пок. мѣст. усеч. един. **тъ** (1) за мѣж., **та** за жен. и **то** за сред. родъ, та за то не щѣтъ още да ся съгласятъ на право-то това мнѣніе: единъ отъ тѣхъ пишеть за членъ един. **а** и множ. **тъ**, други един. **атъ** и множ. **те** а други друго. Тѣи може да имѣтъ за основъ прѣстонародно-то изговареніе, както ся чюва въ нарѣчіе-то, на което принадлежатъ, т. е. ако ся чюва **а** пишеть **а** въ един. число; ако ся чюва **те** пишеть **те** или **тъ** въ множ. чис. имен. падежъ; нѣ при това вижда ся, че както ся основаватъ за члена не ся основаватъ сжщо и за друго-то право-писаніе; зашто-то *перо*, *жсена* пишеть не-ро, же-на, а не както ся изговаря *пиро*, *жсина*, както и *добро* пишеть до-бро, а не както ся чюва *дубро* и др. т. Както и да е тѣи се пакъ пріематъ члена като свойство на языка ни, и го употребляватъ тѣй или инакъ. Колко-то за туй не ще ся прѣвиратъ много латин-ти филологи; ами оиѣ що искатъ съвѣтъ да отхвърлятъ члена на какво ли ся основаватъ? — Ако речемъ че тѣи ся основаватъ на стары-ты рѣкописы излѣгани сме, зашто-то виждаме че този членъ е сжщо свойство на Старо-Българскыя както и на Ново-Българскыя языкъ съсъ разликъ само че въ първыя ся намира по на рѣдко, а въ вторыя по на чясто. За чюденіе е това, че той що иска да отхвърля члена, иска

(1) За това доста говори и доказа Г-нъ Кръстовичъ чрѣзъ писма-та си за нѣколко мѣчи. въ Бъл. Книж.

пакъ да употрѣблява всички-ты оныя стары надежи, които днесъ не ся чуватъ въ языка ни тѣй както той мысли, какво-то майка му да бы го отхранила и залягвала съ тѣхъ, а не съсъ члена. Добръ, той, който иска да пише по Старо-българскы иска пише както си е сѣщій языкъ, сирѣчь споредъ неговѣ-тѣ грам-матикѣ, споредъ негово-то словосочиненіе и споредъ неговия слогъ, а не да размѣся стария съ новия и новия съсъ стария языкъ, че да си прави особно за себе си нарѣчіе. При това той който иска да унищожи члена, или по добръ старо-то показателно мѣстоименіе, мыслѣхъ че, ако ся наемне да пише по сѣщо и чисто Старо-Българскы ще трѣба да употрѣби и речено-то мѣстоименіе, както ся види въ долния примѣръ, който е изваденъ отъ единъ Старо-Българскый ръкописъ (1), съсъ заглавіе „*Глѣдка поученіа ѿ главѣныи кнѣгы іоу хѣу и стѣхъ и прорѣкъ иерархѣмъ и преподавнымъ ѿцемъ сирѣчь пчела повѣсть ѿ притчи стѣго велика поста полезна дѣшевнаго*“. Въ тоя

(1) Този ръкописъ ся намерѣ у единъ Българинъ въ Шуменъ. Той съдържава разны поучителны слова изчерпены отъ св. писаніе и отъ писанія-та на св. отцы. Първый му листъ отъ начало го нѣма, та не ся познава отъ кого и кога е написанъ. Книга-та му ся вижда да не е твърдѣ стара и да е скоро прѣписанъ: отъ едно лѣточисленіе вижда ся да има 200 год. отъ прѣписваніе-то му. На края има си заглавіе, нѣ не на цѣло. Колко бы было добръ ако можеше да ся напечатватъ подобни-ты Старо-Българскы ръкописы, безцѣнни памятници на Славя-тѣ и Старѣ Книжевность! Защо-то отъ день на день гы изгубяме неусѣтимо! Както единъ отъ граждани-ты ни ми каза, че запомнилъ отъ дѣда и бабѣ остало имъ единъ кошъ такыва книги написаны на зайчѣхъ кожѣ, нѣ сега ся изгубили, и останѣла само една. Тя е единъ садранъ ръкописъ отъ псалтирь на пергаментъ, нѣ на Сърбско нарѣчіе.

примѣръ думамъ ще види добръ че въ старо-Българскы това мѣсто-
именіе ся употрѣблявало съще както и въ Ново-Българскый членъ-тъ.
Съсъ разлижъ че въ ръкописы-ты ся употрѣблявало и прѣдъ имя-то
въ нѣгдѣ си, нъ повече-то подиръ имя-то както и въ днешныя ни
языкъ. Ето примѣръ-тъ:

Царь нѣкый бѣ въ нѣкой странѣ и тѣй царь бѣ зѣлашъ
богаты и благосръдъ и въсѣкого чѣла любавше равно яко свои
дѣти не тѣча же шѣ тѣлесны нѣ и шѣ дѣвицѣхъ печаша и
бѣше земля тѣ* богата зѣлашъ. и различными вѣліи и радостіи. кѣше
въ землѣ*тѣ и кипѣши шѣилюе благими. шѣкычаю же царю сѣне
кѣше еже подати въ сѣмъ трѣкоужшимъ шѣ него и пакы заповѣдъ
положи по въ сѣ земли* той да имѣши не имѣшомъ подѣ и
раздавахъ въсѣмъ кто что трѣковаше тако бѣше страна тѣ и
такѣвъ кѣше црь тѣ. и имѣше же црь тѣ з. дѣщере зѣлашъ кра-
сивѣйши. и заповѣдавъ нѣмъ людемъ црь тѣ* да пришѣше къ
немоу яко тако кѣше црева бола. да посади дѣщере его по
обычаю на трапезѣ. и посадивъ меншаѣ подалѣчъ. а бола
близъ себе. а прочѣ равно посрѣ. хотѣ црь искѣсити людий
како почитаетъ, дѣщере его, и прѣидоша въси страни земля тѣ.
и начаше почѣтѣ дѣщере црева. нѣци же почѣтѣша въсѣхъ
равно и сѣи сътвориша. яко прѣвѣжъ почѣтѣша вѣлми. и послѣд-
нѣжъ а прѣчи же тѣмъ цѣловашъ и милѣжѣ. видѣвъ же црь тѣ
что сътворишъ людѣи они и мѣрдѣ свои на гнѣвъ къзврати. и
повѣле слѣгамъ своимъ изгнати и шѣ двѣры свои и мѣтели
прѣдати ихъ да и мѣтѣ.

Това е прочее доказателство-то на по-вече-то отъ наши-ты
учены Българи, които употрѣбляватъ члена за един. чис. мжж. тѣ,
жен. та и сред. то, а множ. мжж. ти, жен. ты, сред. та и ты.
И тѣй колко-то за члена тѣи имѣатъ, мислѣжъ, никакво стѣмнѣніе, че
той не е друго освѣнъ, както всеке казахъ, старо-то показателно
мѣстоименіе.

При гова искамъ да забѣлѣжѣ че, както Дательный и Винительный падежъ въ единственнo число на имена-та ся завардили въ Ново-Българскыя ни языкъ, тѣй и мѣж. членъ въ единственнo числo ся чюва Дат. и Вин. един. чис. както ся говори по насъ, напр. дай го *челъку-тѣму*, което въ произношеніе-то ся чюва: *чилькатѣму*, и, *напуѣ вола-тѣго* и проч.

Сѣкамъ да не е излишно да начѣртаѣ тука склоненіе-то на старо-Българско-то мѣстоименіе сравнено съсѣ члена:

Мѣст.	мѣж.		жен.		сред.		Члн.	мѣж.	жен.	сред.
Един. чис.	пѣл.	успѣч.	пѣл.	успѣч.	пѣл.	ус.	Единс.			
Имен.	тѣй	тѣ	тѣа	тѣ	тоѣа	то	тѣ	та	то	
Род.	тѣгѣш	—	тѣа	—	тѣго	—	—	—	—	—
Дат.	тѣмѣ	—	тѣй	—	тѣмѣ	—	тѣмѣ	—	—	—
Вен.	тѣго	тѣ	тѣѣ	тѣ	тѣѣа	то	тѣго	тѣ	то	
Твор.	тѣмѣ	—	тѣѣ	—	тѣмѣ	—	—	—	—	—
Прѣд.	ѡ тѣмѣ	—	той	—	томѣ	—	—	—	—	—
Множ.	пѣл.	успѣч.	пѣл.	ус.	пѣл.	ус.				
Имен.	тѣи	тѣ	тѣа	тѣ	тѣа	тѣ	тѣ	тѣ	тѣа	тѣ
Род.	тѣхѣ	—	тѣхѣ	—	тѣхѣ	—	—	—	—	—
Дат.	тѣмѣ	—	тѣмѣ	—	тѣмѣ	—	—	—	—	—
Вен.	тѣа	тѣ	тѣа	тѣ	тѣа	тѣ	тѣ	тѣ	тѣа	тѣ
Твор.	тѣми	—	тѣми	—	тѣми	—	—	—	—	—
Прѣд.	ѡ тѣхѣ	—	тѣхѣ	—	тѣхѣ	—	—	—	—	—

Причина-та, която мя подкани да пишѣмъ отъ вѣнѣ сѣлѣ-тѣ сѣища, е казаный рѣкописъ, кого-то прочетохъ съсѣ вниманіе, и въ кого-то сръпцихѣ повече-то отъ горѣбѣлѣзаны-тѣ падежи на старо-то ни мѣстоименіе по-много подирѣ имена-та, както е прѣдложеный жен. пад. въ думѣ-тѣ *ЗЕМЛИ ТОЙ*.

Д. В. Поповъ.

ЗЕМЛЕТРЯСЕНІЯ

ВЪ ЛИСАБОНЪ.

За много явленія въ природѣ-тѣ, на които причины-ты сѣ скрыты вѣтрѣ въ землѣ-тѣ, ные само сѣ достыцаме, безъ да знаемъ нѣщо положительно за тѣхъ. Едно отъ тѣхъ неразяснены явленія е и *землетръсеніе-то*. Истинна това страшно явленіе е дѣйствиe на нѣкакъвъ подземный огънь и на борбѣ-тѣ му съ други стихіи. Тѣй, напримѣръ, когато вулкани-ти (огнедышны-ты планины) изхвърлятъ огънь, въ околны-ты имъ мѣста става землетръсеніе. Землетръсеніе-то сѣ придружава отъ глухо сѣтеніе подъ землѣ-тѣ, отъ кюкюрдинсы и задушливы испаренія въ въздуха; лице-то на землѣ-тѣ сѣ тръса на извѣстно пространство и по нѣкога сѣ провала; огънь и димъ излизать изъ пукнатины-ты на землѣ-тѣ; рѣкы-ты прѣсыхнувати, езера-та сѣ свадѣтъ въ провалены трапове; ако сѣ тръси крайное — море-то излиза извънъ брѣгове-ты си. Землетръсенія ставати много въ оныя мѣста, които сѣ близо при вулканы. Тѣй, напр., въ Южна Америка, Исландія, Италия, Сицилія безпрѣстанно ставати землетръсенія и често страшны-ты опустошенія на земно-то лице покрывати съ развалины и пораженія цѣлы области на тѣхъ мѣста. Изъ землетръсенія сѣ случавати и по такыва мѣста, гдѣто има вулканы. Ако да положимъ, че тѣхъ землетръсенія сѣ дѣйствиe на подземны остаткы отъ вулканы, и че твърди часты-ты землетръсенія, както въ Сибирь около озеро Байкалъ ставати отъ тѣзи остаткы (макаръ и отдавна да сѣ угасили тамъ въкашны-ти вулканы, и само-то озеро Байкалъ да е пропасть отъ вулканъ), тогава какъ трѣба да разяснимъ свръзка-тѣ на землетръсенія-та, когато тѣ проминувати твърди голѣмо пространство като по електрическѣ веригѣ подъ землѣ-тѣ, и всѣчко, чтото сѣ намира по продълженіе-то на тѣхъ веригѣ сѣ тръси и молѣе? Да не бы подъ въкашны-тѣ

корѣ на земѣ-тѣ да ся намирятъ на вси страны праздни мѣста, които да служѣтъ за съобщеніе на вътрѣшны-ты огнече? На това прѣдполаганіе причина-та е разгѣжданіе-то на волканы-ты, които като съ веригѣ съ обвини всичко-то земно клѣбо, като шюны, скрѣты подѣ земѣ-тѣ. Още повече е непознато за насѣ отношеніе-то на землетръсенія-та, особенно на обширни-ты, откъмъ явленія-та на въкашиѣ-тѣ атмосферѣ: тѣ често ся повождатъ отъ продължителны дѣждове или суши, мъгѣ, смрътоносны вѣтрове, и това пагубно прѣдсказваніе на бѣдствія-та ся оправдава послѣ това съ страшны изхвърланія на волканы-ты и съ землетръсенія, които разнасятъ надалечъ смъртъ и развала. Отъ землетръсеніе-то, което станѣ на 1601 год. ся потръсила цѣла Европа и чясть отъ Азіѣ. Землетръсеніе-то на 1803 год. было усѣтено въ сѣще-то врѣмя въ Алжирѣ, Цариградѣ, Кіевѣ и Москвѣ. Изъ ни едно отъ тия явленія не е останѣло толкова рѣдко въ Лѣтописи-ты както землетръсеніе-то на 1755 год: освѣтъ, че бѣше придружено отъ всички-ты почти голѣмы прѣдсказванія и страшны сѣтнини на землетръсенія-та, то още повече е достойно за помняніе по това, чи главната развала ся струпа върху широкый и вѣлнколѣпный градъ — Лиссабонъ. Ужасъ вѣще ни Европѣ при това нечаяно събытіе и Волтеръ, орѣдіе-то на вси-ты мысли въ него врѣмя, изрази това уплашваніе на Европѣ въ своѣ-тѣ поемѣ: *Sur le désastr de Lisbonne*.

Лиссабонъ (Lisbon), столица-та на Португаліѣ, която бѣше разбогатыла чрѣзъ търговіѣ-вѣ и завладѣнія-та на Португалци-ты, былъ величественно расположенъ по цвѣтливы-ты брѣгове на рѣкѣ Таго или *Техо*, и наkyченъ съ много църкви, градини, царскы палаты и великолѣпны кѣщя. Вливаніе-то на р. Таго въ Атлантически океанъ правяло близо при море-то едно твърдѣ хубаво пристанище, въ устіе-то на рѣкѣ-тѣ, което имало широчинѣ единъ часъ и ся забраняло отъ яки твърдини. Брѣгове-ти на рѣкѣ-тѣ, на

6 часа далечъ отъ тврѣднии-ты, приличяли на едиѣ градиниѣ, пасаденѣ-съ царскы палаты, мѣнастыри и градины.

Изгльдѣ-тъ на Лиссабонѣ, който былъ расхвѣрленѣ по хымовс-ты, былъ обаятеленѣ до толкоза щото го сравнивали само съ изгльдѣ-тъ на Цариградѣ. До 200,000 жители смѣтали да има въ Лиссабонѣ заедно съ околности-ты му. Търговія-та придавала една живость на пристанище-то; записани въ безгрыжно, весело живѣяніе Португалии-ти были забравили, че прѣдниця-та слава на Португалиѣ была вече потъмняла въ него врѣмя. — Землетръсеніѣ-та не были рѣдкость въ Португалиѣ; смѣтали сѣ, че въ растояніе на 800 години, Лиссабонѣ страдалъ отъ землетръсеніе 15 пѣти, и години почти не ся минувала, въ който да не усѣтъ легкы землетръсенія.

Изъ землетръсеніе-то на 1755-ѣ години уплашило Европа особено съ страшны-ты си прѣдсказванія; но вспчѣмъ Европѣ были тогава горещины, бури; лѣтъмъ огненны метеоры (въздушны явленія); волканы-ти страшно изхвѣрляли огнь и лавѣ; болѣсть по добытка ся расприснѣлъ навсѣдѣ.

На 1-й Ноемвриѣ, на праздникѣ-тъ Всѣхъ Святыхъ прѣкрасно есенно слънце было угрьяло Лиссабонѣ; небе-то было ясно и свѣтло; жители-ти ся готвили за тържествуваніе-то на праздникѣ-тъ; църкви-ты были отворены и украсены съ хымады свѣщи. По девять часа заранѣ-тъ ся зачюло подземно ехтеніе; кюкюрдлива миризма ся разнесла навсѣдѣ; добытъкъ-тъ, унлашентъ, искокижѣ изъ оборо-ты и кошары-ты си, и напълнилъ градѣ-тъ съ жалостенъ ревѣ, рѣжаніе, мучаніе; слънце-то ся затулило задѣ червеникъвы-ты испаренія. Изведижѣ ся затръсна земя-та, трѣсѣ-тъ ся усилавалъ; затръщѣли стѣны-ты на къщя-та; сушя-та ся разлюлъла като море, и въ едно мигнуваніе съ страшенъ трясѣкъ, съ вихрушкѣ, тѣмниши ся струпалили църкви, къщя и другы зданія; на едни мѣста земя-та ся провалила, а на другы мѣста ся издигнѣла по-высоко, та станѣла на грозны грѣмады. Воды-ты на рѣкѣ-тъ бликикли вѣтъ отъ брѣго-

ве-ти, море-то пришло на вѣтъ по крайморіе-то съ неописанъ ревъ и ярость. Источници-ти прѣсѣхнѣли; а пакъ на други мѣста рухнѣли нови съ яростны истичанія. Жители-ти сякали, че настанѣло свѣршваніе-то на свѣтъ-тъ; едни загивали подъ развалины-ты на съборены-ты къщя, други бѣгали по улици-ты и по мейданы-ты; и кога ся распрѣсѣли облаци-ти отъ прахъ-тъ, конто сѣ были издигнѣли като гѣстѣ мѣгъ, всицы съ отчаяніе видѣли, че великолѣпнѣять Лиссабонъ прѣдставлявалъ купчина отъ развалины. Ужасны зрѣлища ся явили навсѣдѣ — майкы, бащи трѣсали дѣца-та си, дѣца-та — свои-ты родители; плачь и рыданіе ся чюяло на вси страны. Купове отъ народъ падали отъ страхъ на колѣнѣ и викали: помилуй мя Боже! — Слѣдъ пѣрвый ударъ послѣдувалъ и второй, послѣ и третій. Който побѣгнувалъ къмъ рѣкѣ-тъ, него поглѣщали дългы-ты, конто влечѣли разбиты кораби и враници. Чернѣ димъ ся въздвигнѣлъ най-послѣ падъ Лиссабонъ, и огънь изведнѣжъ избухнѣлъ навсѣдѣ, запаменъ, видися, отъ огнища-та по къщя-та. Изъ развалены-ты тѣмници искокнѣли злодѣйци, разбойници, конто убивали и грабили; огънь-тъ вода-та земя-та, страсти-ты челоувѣчески, всичко ся было повдигнѣло на развалѣ; народъ-тъ бѣгалъ на полето, и гынѣлъ отъ ужасъ и гладъ и за нѣколко часове не ся видѣлъ веки великолѣпнѣять Лиссабонъ . . . Той ставѣлъ на купчинѣ отъ изгорялы развалины.

Упознало ся отпослѣ, че въ сѣщи-ты минуванія, когато загивала знаменита-та столица на Португаліѣ, землетрѣсеніе-то потрѣсило цѣлѣ Португаліѣ, запустило, гдѣ повече, гдѣ по-малко, всицы-ты села и градове, прѣмнижло въ Испаніѣ, пролѣтѣло по бѣгове-ты на Африкѣ, въ Италиѣ. Тамъ ослабнѣли удари-ти, нѣ колебаніе-то ся устѣлило по едижъ чѣртѣ въ Швейцаріѣ, Франціѣ, Германіѣ, Богеміѣ, Пруссіѣ, Швеціѣ, Гренландіѣ и по всичкѣ-тъ длѣжинѣ на Америкѣ. Кораби-ти конто были тогава на море-то ся люлѣли, като люлкѣ. Море-то приливало вѣтъ отъ бѣгове-ты и

рѣки-ты излизали изъ рѣдѣлы-ты си въ Испаніѣ и Сѣвернѣ Африкѣ. Въ Кадиксъ ся удавили тогава повече отъ хыляда чловѣци; Барваринскій градъ, Мединасъ ся провалилъ цѣль, два Арабскы лагеря въ Марокко были погълнѣти отъ пропасть, хыляды кѣща ся съборили навсѣдъ и уморили безчисленно множество народъ.

Иъ въ никоѣж странѣ бѣдствіе-то не е могло да надмине бѣдствіе-то на Лиссабонъ. Съ грыжи-ты на Царь-тъ и особно на неговъ-тъ министръ, знаменитый Помболъ были въспрѣны всичкы-ти безпорядѣци и разбѣйничества; иъ ничто не можло да прѣкъсне ужасъ-тъ, когато цѣль мѣсяць послѣ това ся продължили подземни-ти удары, и всичкы-ти жители на Португаліѣ съ отчаяніе чякали на всякъ минутъ смръть-тъ си. Ннто пета-та часть отъ кѣща-та въ Лиссабонъ не останѣли цѣлы, иъ ся развалили отъ землетръсеніе, огнь и наводненіе. Непознато было число-то на убиты-ты, но ги смѣтали до 200,000 души. Богати-ти станѣли сиромаси. Всичкы-ти пужды за прѣхранваніе и облекло иѣчта ся загубили и страшиа скѣпли иѣманіе докарали гладъ и болѣсти.

Но врѣмя-то брѣзо прѣминувало. Ужасъ-тъ ся смалявалъ. Пояняніе-то на бѣдствіе-то ослабнувало; начинѣли да градѣтъ Лиссабонъ на ново мѣсто близо при вѣтхіяты. Проминѣха поколѣнія-та по гробове-тъ на праотци-тъ си и ужасно-то Лиссабонско землетръсеніе останѣ само въ бѣлѣжкы-ты на исторіѣ-тъ, забравено отъ живы-ты, както ся забравены още по-голѣмы бѣдствія — каквото: нападеніе-то варвары-ты въ срѣдны-ты врѣмена, чѣма-та, нападеніе-то Монголско, както ся забравя холера-та, и както изчезнѣ страхъ-тъ, който произведе по цѣль Европѣ комета-та на Галлея.

Прѣвелъ

И. Рачевъ.

Кратко начертаніе

За това, що Българско Архієпископство и църковно священноначаліе не зависѣло отъ Царигр. Патріарха въ стари времена, а именно отъ 553 до 1797 г.

Отъ Ар. Б-дана

(Виж. Книж. 5. Стр. 198.)

Продълж. пята и послѣдно.

III

Споредъ това можеме утвърдително да мыслиме, чи и въ ова време Българія въ църковно отношеніе отнюдь неподлежала на вліяніе Цариградскаго Патріарха, а получавала е всичко нужно заради своя-та Църковь и Іерархія отъ свои-тъ си Архієпископы, кои-то, безъ сомнѣніе, ся са избирали какво-то изъ Гръцы, така изъ природны Българе. Прочее, какви-то и да сж были овии Архієпископы родомъ до ова време, доста е заради Българска Църковь и това, що она е имала Главнаго Управителя на своя-та Іерархія и своего представителя внетре въ сама-та Българія, и що на други-тъ свои Епископски Столицы виждала епископы изъ природны-тъ си Българе.

Но това е мало; даже коги-то падна Цариградъ, въ половина на 15-е столѣтіе и коги-то всесъвършенно ся разори Българія отъ Турцы, не ся унищожил самостоятелность-та и независимость-та на Охридски-тъ Български Архієпископы. Они повыше отъ два столѣтія ся бориха за нея съ Цариградски Патріарси, кои-то починаха веке да купувать у Султани какво-то Цариградскій Патріаршескій

Престолъ, така и Архієпископства-та, що имаха независимость (81). И така угнѣтаемы Българскій Архієпископи при всичка, говориме, борба съ Цариградскаго Патріарха удържаха своя-та независимость до повече отъ половина на 18-е столѣтіе. Това видиме изъ едно дѣйствіе Охридскаго Българскаго Архієпископа, кое-то не е свойственно на единъ подвластенъ Патріарху Архієпископъ. Охридскій Архієпископъ подобно на Патріарси-тъ дохождалъ въ Цариградъ заради да купи у Султана градища, кои-то не принадлежали на Охридска Архієпископія. Така на примѣръ, въ 16-е столѣтіе, во време Патріаршества Іереміева, ся е явилъ въ Цариградъ Охридскій Архієпископъ Прохоръ за да купи у Султана градъ Вѣрея, кой-то принадлежалъ на Солунска Митрополія, и ако не бѣше дала повечъ Цариградска Патріархія, то Прохоръ щеше да успѣе, ако и представиха Султану, чи той градъ не принадлежи на Охридска Архієпископія (82). Вѣистина изъ тѣхъ послупкѣ на Прохора не ся види ясно Архієпископска-та му независимость и самостоятельность, но требъ да земемъ во вниманіе това, какво-то замѣтихме погорѣ, що никой другъ подчиненный Патріарху епископъ нема право и не може да увеличава съ таквы средства своя-та Епархія безъ Патріаршеска на това съгласіе, а ако бы ся рѣшилъ на това; то въ такавъ случай бы ся обрѣналъ онъ право къ Патріарха, а не къ Султана, какво-то ся прави и сега въ Цариградска Церковь,— и мепно подчинены-тъ Патріарху епископы могатъ да присоединявать градища отъ друга епархія къ своя-та си заради църковно управление чрезъ покупка не у Султана, а у Патріарха. Послѣ Прохора ся явява въ 1564 година Архієпископъ Охридскій и всея Българіи Паисій, кой-то въ ова време първый присутствовалъ на

(81) Chron. Philippi Cyprii pag. 304, 382, 403.

(82) Ibidem pag. 397. 398.

сѣборъ, събранный въ Цариградъ заради извѣрженіе отъ Патріаршескій Тронъ Цариградскаго Патріарха Іоасафа (83). Що дѣйствительно и онъ подобно на предшественницы-тъ си былъ независимъ и самостоятеленъ. Архіепископъ и ся ползовалъ съ права-та Юстиніановы, въ това дѣло удостовѣрять неговы три грамоты отъ 1566 година, кои-то ея съхранявать и до сега въ Зографскій Свято-Горскій монастырь. Достоверно неизвѣстно е по какавъ случай ся оставали тѣ грамоты въ оный монастырь, но заради нашъ предметъ служатъ като твердо и непоколебимо свидѣтельство. Тѣя грамоты са писаны на име Тимоѳея Митрополита и Ексарха православныхъ Христіанъ и священства, кои-то имали мѣстожителство въ Италія, и именно: въ Апулія, Василиката, Калаврія, Сицилія, Мелитъ, Далмація и въ всички западны страны (*δυτικαῖς μέρεσι*) и самъ Пандіей показова въ нихъ не токмо своя независимость и самостоятельность надъ тѣя православны жители чрезъ своего Ексарха, но и Охридска Церковь нарица Право Патріархія. Это неговы исты слова, кои-то са турены предъ свѣршекъ на всекоя изъ тѣя грамоты: *Ἐδόθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πατριαρχείῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρῖδων, καὶ ἐσφραγίσθη μετὰ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς σφραγίδος τοῦ Ἐυαγγελισμοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου μετὰ κηρίου πρασίνου, καὶ ὑπεγράφη ἰδίᾳ χειρὶ μετὰ πρασίνης, καθὼς ἔθος ἐστὶ τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ.* Сирѣчь, „ дадеса въ наша Патріархія Первыя Юстиніаны Охридскія, и тури „ и ся печать нашея съборныя церкви благовѣщенія Пресвятыя Богородицы съ зеленъ воскъ, и ся подписахъ съ моя собствена „ рука съ зелено чернило, какво-то е обычай въ наша Церковь.“ А въ неговъ подписъ ся провиждатъ вси-тъ Области, кои-то Юстиніанъ подчинилъ на Охридска Архіепископія. Онъ ся подписува; „ Пандіей, милостію Божіею Архіепископъ Первыя Юстиніаны Ох-

(83) Chron. Philippi Cyprii pag 407 --- 409

„ридскѣи и всея Българіи, Сербіи и прочихъ (καὶ τῶν λοιπῶν)“⁸⁴. Послѣ Прохора и Пансія находиме Архіепископа Охридскаго и всея Българіи Гавріила изъ Босніи Славянина съ право независимости, зашто-то изъ неговъ подписъ въ 1582 година видиме подъ негово правленіе всички тѣя области, кои-то Юстиніанъ о подчпнилъ на Охридска Архіепископія. Онъ подписаея; „Гавріилъ, Божіею милостию, Архіепископъ Первыя юстиніаны Охридскія и всея Българіи, Сербіи, Албаніи, Македоніи, Молдо-Влахіи, Унгро-Влахіи и проч. (84).“ И при това още неговъ подписъ стои непосредственно послѣ подписы на Вѣсточны-тѣ четири Патріарси, именно послѣ Антиохійскаго Патріарха, сирѣчь въ това исто мѣсто, кое-то Юстиніанъ указалъ Охридскому Архіепископу и кое-то явно указва на негова Самостоятельность.

Съ тѣя исты права независимости, каквы-то имали горны-тѣ Охридскіи Архіепископы, видиме Охридскаго Архіепископа и въ покъсно време. Нектарій, жившій въ 17-е столѣтіе, ималъ подъ свое управленіе шесть митрополиты и десять епископы, кои-то давали ему отчетъ, а не Цариградскому Патріарху; при това округъ неговъ състоялъ е пакъ изъ тѣя исты Области, изъ кои-то състоялъ е и округъ Гавріила (85). Въ послѣдующее време Архіепископи Охридскіи и всея Българіи ся са силили да упазятъ Патріаршеско Титло, кое-то са носили они попереди, кақво-то независими и самостоятелни Архіепископи (86), но Вѣсточни Патріарси ся са противили ца това и нещели веке да имъ припознаватъ това титло, кақво-то ни предава Графъ Марсель, жившій въ Цариградъ въ 1691

(84) Christ. Orien. T. II, p. 299.—Chron. Philippi Cyprii Append. p. 407-409.

Виждь въ посланіе къ Арменски христіане за Григоріанскій календарь.

(85) Christ. Orien. T. II. pag. 300 [citat] Miraci lib. 4, Notilia Episcopat. C. 9

(86) Les Allat. de concens. lib 4. pag. 424 [citat].

година, и узнавшій явно и самъ лично, що, освѣнь чѣтыри-тѣ Вѣс-
точни Патріаршества, ся находило въ негово време още едно пра-
вославно Охридско Патріаршество (87). Що истина и въ свѣр-
шекъ на 17-е и въ начало на 18-о столѣтія Архіепископъ Ох-
ридскій и всея Българіи ималъ е тая независимость и самостоятел-
ность, въ това ны увѣрява и Хрисанъ (88), жившій въ ова време.
Онъ въ своя Сиптагма—въ изъясненіе на 8-е правило 3-го Вселенскаго
Събора, говори: „Първа изъ самостоятелни-тѣ Архіепископїи (τῶν
„ αὐτοκαίφαλων Ἀρχιεπισκοπῶν) есть Кархидонска, втора Кипрска,
„ третя Охридска, понеже на пятый Вселенскій Съборъ почтена
„ быде съ независимость (αὐτοκαίφαλος ἐπιμῆθη) (89).

Найпослѣ що да кажемъ въ заключеніе на всичко-то, що ка-
захме до сега за независимость-та и самостоятельность-та на Ар-
хіепископы-тѣ Охридски и всея Българіи? Обращающи погледъ свой
на сегашна Първа Юстиніана—Охридъ, видиме го униженъ, безсла-
венъ и презрѣнъ въ очи-тѣ на деспотическо-то Цариградско Гръчко
духовенство. Видиме въ него не Архіепископа, представителя на
Славяно-Българска-та истинно Христова Церковь и Іерархїа и От-
ца на истинно-христїански-тѣ Славяно-Български души, но найпро-
стаго епископа деспота Гръка, какъ чи въ наказаніе за дванадеса-
товѣкова-та му слава. Такавъ е сега Охридъ и неговъ църковный
глава! Нема сега Теофилакты да протестуватъ за свои-тѣ си права!
Нема Славяно-Българе всички съ единъ гласъ да възопїятъ предъ

(87) Описан. Военн. состоянія Оттом. Импер. въ рус. переводѣ
часть 1. стр. 6.

(88) Вѣрно е той истый Хрисанъ — Патріархъ Іерусалимскій
подписавшійся въ 1725 год. въ посланіе къ Петру Великому. Глѣ-
дай посланія Вѣсточныхъ Патріарховъ.

(89) Παράλιον edit. 4800 σελ. 119 σημείωσις 1.

Мудраго и Милостиваго Царя Абдулъ Меджида за църковны-тъ си права, кои-то имъ подари великій нѣхний Предакъ—Юстиніанъ, но кои-то интриги-тъ на Цариградска-та Патріархія преклониха Султана Мустафа да предаде на сія Патріархія какъ невиннаго голуба илютоядному орлу!

Да възпомниме ли тука за тая нещастна година, коги-то Архіепископъ Охридскій и всея Българин съ горки слъзы на очи-тъ си неволею е преклонилъ колѣна предъ горда и интригантна Цариградска Патріархія и съ трепещуща рука е подписалъ свое осужденіе: „Οχρίδων Αρσένιος ὑπὸ σφετῆς?“ Ахъ! кое Славяно-Българско сърдце? Коя Славяно-Българска душа може безъ скърбъ да вспомне 1767 година 16-й день Іаннуарія, коги-то мы Славяно-Българе останахме іако овцы безъ Пастыря—Отца? Въ овая нещастна за насъ година и день скончася независимость-та и самостоятельность-та на Охrido-Българска-та Архіепископія. Въ тая година и день пронырливость-та и лукава-та хитрость на Цариградскаго Гръка Патріарха Самуила найде мѣсто предъ невиннаго Султана Мустафа и застави Арсенія Охридскаго и Каллиника Ипекскаго да ся отречать отъ своя-та си независимость и самостоятельность и засдно съ свои-тъ Архіепископѣи да подчинатъ на Цариградска-та Патріархія всички-тъ подвластни имъ Епархіи (90). Поради това не е удивительно, що такво неотдавно бывшее плачевно заради насъ събытіе още и досега живо ся предава между ны отъ отца сыну, отъ брата брату. Заради това и сега всекій изъ Македонски, Албански, Боснянски и други Славяно-Българе, щомъ заговоратъ за Охридъ и Ипекъ подига замысленно-то си чело и показва на Ох-

(90) Каталогъ Царегр. Епископовъ изд. 1834 г. подъ лѣто 1764-1768 г. Ако можешъ, ще видишь по пространно въ скриваема-та въ Патріаршеска библіотека кондика, гдѣ-то са записаны тѣя събытія. —

ридъ и Ипекъ какъ на Столицы нѣхныхъ независимыхъ и самостоя-
тельныхъ Архіепископовъ или Патріарховъ. Они и сега глѣдять на
Охридска Сѣборна Церковь, какъ на Церковь Патріаршеска; въ тая
Церковь, въ той благодатный Божій Домъ отъ онова време и сега
ся нахожда Архіепископскій или Патріаршескій Тронъ отдѣлно отъ
Епископскій Столъ; на той Тронъ Архіепископи или Патріарси О-
хридскіи и всея Българіи са стояли въ време Богослуженія, и отъ та-
мо ся осыявали съ Небесно благословеніе Славяно-Българска-та
Паства.

Такимъ образомъ видиме, що права-та за независимость-та и
самостоятельность-та, кои-то дарова Царь Юстиніанъ — Благочести-
вѣйшій нашъ предакъ — Славянинъ на Охридска-та Епископія, ся
сѣхранияваха во всичка своя сила въ Славяно-Българска-та Цер-
ковна Іерархія и съществоваха въ нея безпресѣчно до 1767 годи-
на; на основаніе тѣхъ правъ Архіепископи-тѣ Охридо-Български
беха пълномощни распорядители въ свой округъ и никому отъ по
высоки-тѣ Іерархически престолы не даваха отчетъ за свое управ-
леніе. Но послѣ 16-й Іаннуарія 1767 година Іерархическа-та
Славяно-Българска независимость и самостоятельность заведнашъ о-
слабна и исчезна, какъ чи не са были, така, що-то гдѣ-то възсѣ-
даха Кателіаны, Агаѳоны, Грозды, Клименты и Ексарси Българскіи,
и отгдѣ-то гръмѣха Теофилакты, Леоны и Іоанны противу разны
ересеначалницы и волномыслители, тамо сега възсѣдавать Българамъ
чужды и по родъ и по правы Епископи изъ Цариградски и Нисій-
ски Гръцы.

О! какъ бы была щастлива Българія, ако бы ся удостоила и
сега да ѿ ся возвратать законны-тѣ църковны права отъ нашего
великаго и общаго отца, предобраго Султана, за да си има и она ед-
ного върховнаго своего управителя на Църковна-та си Іерархія вътре
въ отчество-то си и при това природнаго си Българина, а не да ся
одоужени да ся покорявать на една чужда Патріаршія, и да прие-

мать отъ нея, щѣтъ не щѣтъ, митрополиты и епископы чюжестранны и чюжеязычны, пастыри не добры, а наемницы, кои-то не познавать овцѣ-тѣ си, и кои-то овцѣ-тѣ имъ гы не познавать, и по-дирѣ имъ не отходятъ, іако не вѣдять гласа ихъ: по чюждемъ бо не идуть, по бѣжатъ отъ него, іако не знаютъ чюждаго гласа (91). Тѣи не могатъ да рекътъ за себе си сладкы-тѣ и утѣшительны-тѣ оныя Христовы думы: Азъ есмь пастырь добрый, и знаю моя, и знаютъ мя моя, . . . и душу мою полагаю за овцы (92). Тѣи сѣ истинни наемници. А наемникъ, иже нѣсть пастырь, ему же не суть овцы своя, видить волка грядуща, и оставляетъ овцы, и бѣгаетъ, и волкъ расхититъ ихъ, и раснудитъ овцы: а наемникъ бѣжитъ, іако наемникъ есть, и не радить о овцахъ .

(91) Еванг. Іоан. Гл. X, ст. 4—5.

(92) Тамже ст. 14—15.

МАТЕРИАЛИ

ЗА ИСТОРИИ-ТЪ НА СВОБОДЪ-ТЪ ЗА ПИСАНЕ-ТО

И НА ЦЕНСУРНИ-ТЪ ПОСТАНОВЛЕНИЯ.

Нѣма такъвои добро на землѣ-тѣ, отъ коѣ-то хора-та да не извличатъ зло. Туй хортували иеже древни-тѣ. Намъ ни се даже чини, чи колко-то ие по благодѣтелно туй добро, толкова по гибелни послѣдствіа могатъ да извлекатъ отъ нѣго хора-та. Какво ие по важно, напримѣръ, за чловѣкъ-тѣ отъ даръ-тѣ на слово-то — и този даръ на колко бѣди и нещастіа ие билъ причина? Да си припомнимъ, какво вліаніе врѣхъ общественій-тѣ редъ, врѣхъ господарственнo-то благоустройство сѣ имали оратори-тѣ въ древній-тѣ мѣръ, какви послѣдствіа ие произвело злоупотребленіе-то на свободъ-тѣ за печатаніе-то въ послѣдни-тѣ години на 18-ий-тѣ вѣкъ. Кога-то книгопечатаніе-то се распространило по Европѣ, правителства-та на образованни-тѣ дръжави се намѣрили принудени да турѣтъ прѣдѣли на необузданиѣ-тѣ свободъ за мислѣніе-то на писатели-тѣ, да спрѣтъ теченіе-то на убѣжденіа-та, кои-то по нѣкога клонѣтъ къмъ развалъ на установленій-тѣ редъ на вещи-тѣ. Учрежденіе-то на ценсурѣ-тѣ ие сѣврѣменно на книгопечатаніе-то, но и въ древній-тѣ мѣръ, нѣй намирами нѣйни дѣри, макаръ въ туй врѣме и да ие било комахай невѣзможно да се прѣгледѣтъ автори-тѣ и тѣхни-тѣ произведеніа. Историа-та на происшествіа-та, кои-то се отнасѣтъ къмъ дозволеніе-то или запрещеніе-то на разни съчиненіа, ие чрезвичайно любопитна, макаръ и да ие помрачена съ нѣколко горестни происшествіа, — по слѣдствіе на чловѣчески-тѣ заблужденіа. Нѣй ще иѣ расскажемъ кратко, като се основаваме, повече-то, на факти-тѣ, кои-то сѣ изложени въ „*Curiosité bibliographique*“ отъ Лаланна и „*Amenities of literature*“ отъ д'Израсли.

Геродотъ, въ исторіѣхъ-тѣхъ си (книга VI, глава 21) разсказва слѣдующіе-то. Кога-то Перси-тѣ зели Милетъ (въ 498 год. до Р. Х.), Атиняне-тѣ были прѣзмѣрно поразени отъ загубваніе-то на този градъ. Поетъ-тѣ на туй врѣме, *Фриникъ*, написалъ піесѣ, подъ названіе: „Земаніе-то на Милетъ отъ Дарія“. Атиняне-тѣ пролѣли съзри кога-то ся прѣдставляла тазн піеса, но наложили на поетъ-тѣ джерме отъ хиляда драхми, защо-то той имъ напомнилъ за нещастіе-то, коіе-то ги постигнало, и запретили да прѣдставѣтъ за напрѣдъ тѣзи піесѣ.

Диогенъ Лаерцій, въ свои-тѣхъ жизнеописаніе на древни-тѣ философи, хортува, чи Атиняне-тѣ испѣдили отъ отчество-то философа Протагора, изгорили на народни-тѣхъ площадь (мегданъ) вси-чкн-тѣ му произведенія, като обязали, подъ страхъ за наказаніе, вси-чкн-тѣ, кои-то имали копѣи отъ съчиненія-та му, да прѣдставѣтъ въ сѣдъ-тѣхъ тѣзи копѣи, само и само, защо-то той, като хортувалъ за богове-тѣ, изрекълъ слѣдующъ-тѣхъ мисль: „щѣ ся касе до въпросъ-тѣхъ, съществувѣтъ ли богове-тѣ или не, — много причини не ни позволявѣтъ да познаемъ туй навѣрно. Кѣмъ число-то на тѣзи причини принадлежи между друго-то краткость-та на животъ-тѣхъ ни и тъмнота-та на самій-тѣхъ въпросъ“.

Схоластикъ Аристофанъ, на кого-то разскази-тѣ [Бартелеми] комахай дума въ думѣхъ повторилъ въ свое-то „Путешествіе Анахарсиса“, хортува, чи философъ Діагоръ, кой-то былъ нареченъ атеистъ и кой-то је живѣлъ въ V-ій вѣкъ до Р. Х., въ 415 год. былъ длѣженъ да бѣга отъ Атинѣхъ, защо-то явно отричѣлъ съществованіе-то на богове-тѣхъ, чупѣлъ изображенія-та имъ, смѣлся надъ религіозни-тѣхъ обряди и таинства. Съчиненія-та му были запретиши; правителство-то даже обѣщало іединъ талантъ за главѣ-тѣхъ му и два на тогози, кой-то го прѣдстави живъ. Туй рѣшеніе было изрѣзано на іединъ бронзовъ стѣлбъ. Діагоръ, гонимъ отъ градъ въ градъ

не можѣлъ да намѣри убѣжище въ цѣлѣ Гръціѣ и ся удавилъ, като прѣминуваѣлъ въ Малкѣ Азіѣ.

Съ тѣзи три случая ся ограничва сичко, що ній знаемъ за постановленіѣ-та на древнѣ Гръціѣ, относителни до свободѣ-тѣ на мислѣніе-то и писаніе-то. И тѣзи случаи можѣтъ да ся считѣтъ за исключеніѣ. Народнѣ-тъ характеръ на Атиняне-тѣ, кой-то ся лесно увеличѣлъ отъ впечатлѣніѣ-та на минутѣ-тѣ, не имъ позволявалъ да слѣдуваѣтъ нѣкои си постоянни правила отъ кѣмъ свободни-тѣ мисли. Днесъ жители-тѣ на градъ-тъ Паладинъ слушали комедіѣ-тѣ на Аристофана, кой-то изваждалъ на сценѣ архонти-тѣ и начальници-тѣ на градъ-тъ въ най смѣшенъ видѣ, и ся въсхищавали отъ най дерзки-тѣ пасквили (1) и ругателства надъ богове-тѣ и надъ земни-тѣ владици; — утрѣ сѣщи-тѣ Атиняне осѣждали на смръть Сократа, защо-то той въ бесѣди-тѣ си учѣлъ на чистѣ правдивность, думалъ на матеріалнѣ-тъ градъ за Бога, не създаденаго отъ рѣцѣ чловѣчески.

Римъ отъ първи-тѣ години на политическо-то си сѣществованіе обрѣкаѣлъ вниманіе врѣхъ обузданіе-то на писатели-тѣ. Въ закони-тѣ на дванадесѣтѣхъ таблици смъртно наказаніе, коѣ-то ся назначавало за твърдѣ рѣдки и крайни случаи, ся опрѣдѣлявало, между друго-то, за тогози, кой-то земе да съчинява или да чите всенародно стихове оскорбителни или таквизи, кои-то имѣтъ за цѣлъ да обезславѣтъ нѣкого. Цицеронъ, въ своѣхъ-тѣ „Республикѣ“ (книга IV, гл. 10), като привожда този законъ, хортува: „туй постановленіе ѣе твърдѣ справедливо: нашѣй-тъ животъ трѣбува да ся подхвърля на сѣдѣ-тъ на правителство-то, на отсѣжданіѣ-та на законъ-тъ, а не на фантазіѣхъ-тѣ на поети-тѣ; ако ѣе позволено да ни обвиняваѣтъ, то въ такѣвзи само случай, кога-то можемъ да от-

(1) Ругателно, укорително писмо или надписъ, ся вика пасквиль.

говаряни на обвиненіа-та и да ся защищавами — въ судилище-то.“

Въ республиканскій-тъ Римъ ній видимъ іединъ примѣръ чи писатель на комедіи-тъ, Кней Певіи (умр. въ 204 г. до Р. Х.) былъ испъденъ отъ отечество-то си, защо-то той по образецъ-тъ на Гръцки-тъ комици, намислилъ да извади на сценѣ въ произведеніа-та си живи лица. Впрочемъ и сама-та литература на тѣзи врѣмена си намирала не въ твърдъ блистателно положеніе. При Римски-тъ Императори свобода-та на писаніе-то не была тѣй ограничена, какъго обикновенио мислятъ. Светоній (въ жизнеописаніе-то на Цезаря, гл. 75) хортуеа: „Цесарь давалъ само съвѣти на тѣзи, кои-то го оскорблявали въ слова-та си да го не похържатъ. Авелъ Цецина, въ найзлій-тъ пасквиль, и Филолай въ поемж-тъ си, навълена съ клевети, очернили всенчкій-тъ животъ Цесаровъ, а той даже на никого не ся оплаквалъ за туй.“ „Въ врѣме-то на Августа имало много пасквилы врѣхъ него самага и врѣхъ сенатъ-тъ, но Августа нито наймалко не го іе было грижа за тѣхъ. Той и не търсилъ кой пише тѣзи пасквилы. Той само издалъ законъ, кой-то опредѣлявалъ наказаніе на оногози, кой-то напише пасквилы подъ измисленно име, но никакъ не щѣлъ, колко-то правили прѣдставленіе, да обуздава рѣзкость-тъ на израженіа-та на Римски-тъ духовни завѣщаніа“ (Светоній. Жизнеописаніе на Августа, гл. 55). Тиверій, спорѣдъ думи-тъ на Светонія, былъ чрезмѣрно строгъ къмъ тѣзи, кои-то ся смѣли на пороци-тъ му, но и при такъвзи строгость, него го оскърбявали на сѣкж стѣпкѣ; комахай сѣкж осъденъ на смръть му хортувалъ въ лице-то горчиви истиници; сѣкж минути намирали въ одаи-тъ му оскорбителни писма. Тиверій, ту крѣтъ тѣзи оскорбленія, ту като ся приструвалъ, чи ги прѣзира, самичакъ ги повтарѣлъ всенародно. Безименици-тъ стихове за гордость-тъ, за жестокость-тъ и за кавги-тъ съ майкж му повече отъ сичко го сърдѣли. Той подновилъ сѣкж-тъ на законъ-тъ за оскорбленіе-то на величество-то, кой-то былъ туренъ въ дѣйствіе отъ Августа

само ієдинъ нѣтъ противъ Кассія Севера. най безсрамнѣй-тъ отъ всички-тъ пасквилисти, кой-то клеветѣлъ сичко, коє-то было високо и прекрасно въ Римъ. Въ сичко-то царствованіе Тиберіево, многочисленни ковладители строго прѣлѣдвали всѣко ново произведеніе, коє-то ся явявало въ Римъ. Тацитъ (въ свои-тъ *Annales*, книга IV, гл. 34 и слѣдующи-тъ) разсказва ієдинъ твърдъ любопитенъ случай отъ този родъ, кой-то станалъ при Тиберія. „ Въ консулство-то на Косса и на Агриппа, Кремуцій Кордъ былъ осѣдѣлъ, зацо-то хвалилъ Брута и нарекалъ Кассія послѣденъ Римлянинъ. Прѣвъ нѣтъ тогава въ Римъ обвинявали за подобно прѣступленіе. Обвинители-тъ были: Сатрій Секундъ и Иннаріій Патта пріатели Сеянови. Туй обстоятелство, както и негодованіе-то коє-то ся изразило на лице-то Тиберіево въ сѣщо-то врѣме, кога-то осѣдѣний-тъ произнасялъ слово за своїѣ защитѣ, отпърди прѣдсказвали погибель-тѣ му, но той, като ся приготвилъ да ся распрости съ животъ-тъ си, тѣй хортувалъ на сенатъ-тъ: „ Мене мя осѣждѣтъ за думи-тъ ми, зацо-то дѣла-та ми сѣ безвинни! Но тѣзи думи нито най малко не оскърбявѣтъ нито Императоръ-тъ, нито майкѣ му и, слѣдователно, немогѣтъ да ся нарекатъ оскърбленія на величество-то. Обвинявѣтъ мя, чи съмъ хвалилъ Брута и Кассія, за дѣянія-та на кои-то ни ієдинъ историкъ не ся іє отзивалъ безъ похвалѣ. Цицеронъ, въ ієдно отъ произведенія-та си, прѣвознесълъ Катона до небеса. Какво іє направилъ тогава диктаторъ Цесаръ? Той опровергилъ туй произведеніе, направилъ публичѣ-тѣ сѣдїя между себеси и Цицерона. Писма-та Антонієви, слова-та Брутови — ся се сатири връхъ Августа; Бибакулъ и Катуллъ въ стихове-тъ си често глѣчѣтъ Императори-тъ. Но сами-тъ Императори, Цесаръ и Августъ прѣзирали тѣзи оскорбленія и туй трѣбува да ся отдаде ієще повече на мѣдрость-тѣ, отъ колко-то на кротость-тѣ имъ, зацо-то прѣзрѣніе-то убива сатирѣ-тѣ, а преслѣдованіе-то ѣ кара да іѣ вървѣтъ Кога у насъ сѣ запретявали да ся хор-

тува свободно за тѣзи кои-то смрътъ-тъ ꙗко спаса отъ ненависть или отъ триумфъ?..... Може ли да ся мисли, чи память за Брута и Кассія не щѣше да ся сохрани безъ моѣхъ-тъ похвалъ?.... Потомство-то назначава съкому длъжнѣхъ-тъ часть на славѣхъ-тъ; ако ѿ осъдиѣхъ, ще ся намѣриѣхъ граждане, кои-то, съ имена-та на Кассія и на Брута, да всиомиѣхъ и мое-то име“. Подиръ тѣзи думъ Кремуцій Кордъ излѣзълъ отъ сенатъ-тъ и самъ ся уморилъ съ гладъ, за да избѣгне срамно-то наказаніе. Санатори-тъ опредѣлили съчиненіѣ-та му да ся изгорѣхъ отъ едили-тъ (особенни чиновници Римски, кои-то, занемали полицейскъ длъжность), но тѣ дошли и до наши-тъ врѣмена.

Тацитъ дума за трагедіѣхъ-тъ на Скавра, за коѣхъ-то авторъ-тъ ѿ заплатилъ съ животъ-тъ си, и за духовно-то завѣщаніе (діѣта) на Тріона, написано противъ Макрона, противъ други-тъ отпущенници на Тиберія и даже противъ самій-тъ Императоръ. Наслѣдници-тъ на Тріона искали да увардиѣхъ въ тайнѣхъ това завѣщаніе, но Тиберій заповѣдалъ да го прочетѣхъ всенародно, за това ли чи той ималъ страхъ отъ безчестіе или пакъ за това, чи искалъ да ся научи за прѣстъпленіе-то на Сеіана.

„Може да учуди и ꙗко достойно за забѣлѣжаніе, казва Светоній, чи Неронъ твърди хладнокровно спасѣлъ всички-тъ оскърбленіѣ и сатири и вишаги ꙗко билъ извъиредно снисходителенъ къмъ о-нѣзи, кои-то пишѣли противъ него стихове или слова. Той не давалъ даже сенатъ-тъ да наказва о-нѣзи, кои-то му ся наковлаждали.

(Слѣдува).

СЪРНИ ДЪЖДЕВЕ.

Както въ отколѣшни-тѣ, тѣй и въ по нови-тѣ врѣмена често утвърждавали, чи наѣдно съ дъждѣ-тѣ пада понѣкогашъ сѣра (кюрдѣ), повечето въ видѣ на сѣренъ цвѣтъ (боіа). Наистинѣ по-диръ голѣми-тѣ дъждеве често намирали, чи водн-тѣ ся покривали съ твърдѣ тѣнѣкъ жълтъ прахъ, кой-то ся лесно запалѣлъ, — и поради туй чи можѣлъ да гори, ималъ жълтъ цвѣтъ и немалъ никакво сходство нито съ дърво-то, нито съ сламѣ-тѣ — Него го приѣмали за сѣрѣ, макаръ и да немалъ нито наймалко сходство съ неѣкъ когато горѣлъ. Комахай всѣкъ години ся срѣщѣтъ по вѣстници-тѣ извѣстіа за таквозъ іавленіе.

Точни-тѣ издирваніа показали, чи този жълтъ прахъ не је нищо друго освѣнъ цвѣтенъ прахъ отъ растеніа-та, кой-то ся разнася отъ вѣтрѣ-тѣ и пада наѣдно съ дъждѣ-тѣ на земѣ-тѣ, коѣето утвърждавалъ јеще и Елсголцъ въ 1676 години. Свойства-та на този прахъ зависѣтъ отъ туй, какви растеніа цвѣтѣтъ въ онуй врѣмя по околини-тѣ мѣста.

КЪРВАВИ ДЪЖДЕВЕ.

Въ отколѣшни-тѣ съчиненіа, а именно въ лѣтописи-тѣ на срѣдни-тѣ вѣкове ся срѣщѣтъ много извѣстіа за *кървави дъждеве*. На повърхность-тѣ на земѣ-тѣ и на спрѣпи-тѣ води ся показвали чървени (кървавъ цвѣтъ) дамки, отъ кои-то суіевѣріе-то извождало разни прѣдзнаменованіа за бѣдуще-то. Тѣзи іавленіа ся повтарѣтъ тамъ сямъ и въ сегашне врѣмя.

Точни-тѣ издирваніа доказвѣтъ, чи тѣзи чървени дамки ставѣтъ, іедно, отъ микроскопически-тѣ растеніа, както отъ гѣби, и друго, отъ безчисленно-то множество малки водни животни. Но че-

сто съ дъждъ-тъ ꙗе надалъ чървенъ прахъ, съдържащъ неорганически вещества, кой-то ся ꙗе донасялъ отъ вѣтъръ-тъ.

Твърдѣ много шумъ направилъ въ по ново-то врѣмя чървеній-тъ цвѣтъ, кой-то ся по нѣкогашъ забѣлѣжава на снѣгъ-тъ. ꙗе Сосюръ, Рамондъ и прѣдшнии-тъ ꙗестествоиспитатели забѣлѣжавали това ꙗвленіе отчасти въ Алпи-тъ и Пиринен-тъ и отчасти на Шпицбергенъ, но твърдѣ малко вниманіе ся обръщало на тѣзи случаи, догдѣ Россъ забѣлѣжилъ сѣщо-то ꙗвленіе прѣзъ първо-то си плаваніе по полярни-тъ страни и обръщялъ врѣхъ него общо-то вниманіе. Снѣгъ-тъ, кой-то покрива тука голи-тъ камъни до море-то ималъ тъмночървенъ, кърмазенъ цвѣтъ; въ нѣкои мѣста очървитело-то вещество го прокарвало до 10 или 12 ноги дълбочинѣ. Въ Алпи-тъ този чървенъ цвѣтъ ся забѣлѣжава при доли-тъ на урви-тъ, покрити съ снѣгъ, но той обыкновенно има тамъ дълбочинѣ нѣколко само прѣсти. Кога ся растопилъ такъзи снѣгъ, прахъ-тъ, кой-то пада на дъно-то, ся вижда прѣзъ микроскопа, като малки обили зърна. Точни-тъ издирванія показваѣтъ чи това сѣ микроскопически растенія. Кон-то никнѣтъ на снѣгъ-тъ; но мнѣніѣ-та на ботаници-тъ сѣ различни за по близки-тъ имъ свойства.

ОТГДѢ ПАДѢТЬ ЖИВОТНИ СЪ ДЪЖДЪ-ТЪ ?

Утвърждаваѣтъ, чи по нѣкогашъ малки животни, както за примѣръ риби, жаби, гѣсеници и други так. падѣтъ на земѣ-тъ, кога иде голѣмъ дъждъ; намирали ги, баремъ, на много подиръ дъждъ-тъ по полета-та. Но и тѣзи животни или сѣ были подпети на горѣ отъ дѣйствиѣ-то на вѣтъръ-тъ, или сѣ заблечени были въ ꙗдно мѣсто отъ теченіе-то на вода-тъ, или наипослѣ сѣ излѣзли поради дъждъ-тъ отъ дупки-тъ си. Макаръ и въ по ново-то врѣмя често да сѣ забранили туй мнѣніе, чи животни-тъ ушъ падѣтъ изъ въздухъ-тъ и нѣкои очевидци дору и утвърждавали, чи такъзи ꙗвленіе ставало прѣдъ очи-тъ имъ въ тихо врѣмя, но на туй не може да

ся даде другій по добъръ отговоръ отъ онзи, кой-то далъ іединъ отъ най отлични-тъ Нѣмски іестествоиспитатели на іединъ подобенъ очевидецъ, кой-то казвалъ чи самси видѣлъ: „добръ чи си го видѣлъ, защо-то сега азъ вѣрвамъ; ако бѣхъ го самси видѣлъ, никога не щѣхъ да повѣрвамъ“.

(Отъ чтеніа-та на Кемтца за метеорологіѣ-тѣ).

ДУХЪ-ТЪ И СТРЕМЛЕНІА-ТА НА ВИСОКО-ТО ГРЪЦКО ДУХОВЕНСТВО ВЪ ЦАРИГРАДСКІЙ-ТЪ ПАТРИАРХАТЪ.

(Продълженіе отъ Книж. 4, стр. 168.)

Велика-та църква можѣше да направи не седемъ милліона дългъ, а седемдесетъ или седемстотинъ хиляди милліона и повече, безъ да пита Българе-тъ и безъ да имъ покаже гдѣ и за какво ги іе употребила. Тогава тя по нейнѣ-тѣ логикѣ трѣбваше да ги зароби, за да си исплати дългъ-тъ. Види се, велика-та църква да не мисли Българе-тъ за чловѣци, а ги има като животни, и за туй прави разсѣжденіа и приложеніа за тѣхъ, какви-то ся правѣтъ за животни-тъ.

Спорѣдъ какво-то видѣхми по горѣ борчъ-тъ на патриаршіѣ-тъ Цариградскѣ съществувалъ іе еще догдѣ не было присіединено Охридско-то Патриаршество до Цариградско-то. По койж причинѣ сега ще плащѣтъ Българе-тъ такъвзи борчъ, кой-то направенъ отъ

гръцкѣ-тъ патриаршіѣ прѣди догдѣ сѣ были тѣ присъѣдинени до Цариградско-то патриаршество, и отъ кой-то слѣдовательно не сѣ могли да видѣтъ никаквѣ ползѣ?

А спорѣтъ ѣдинѣ горещѣ защитникѣ на Гръцкій-тъ Патриархъ (1), този дългъ направенѣ прѣзъ Гръцко-то възстаніе. Сега каква нужда имѣтъ Българе-тъ да плащѣтъ такъвзи дългъ? Като вѣрни подданинци Султанови, тѣ не само имѣтъ нужда да го исплащѣтъ но и сѣ дължни да сѣ откажѣтъ отъ него рѣшително. Чудна патриаршіѣ, чудни гръци! да харчѣтъ тѣ пари за да правѣтъ бунтове противъ Султанъ-тъ, а пакъ Българе-тъ да имъ исплащѣтъ борчове-тъ. Ако сѣ безочливи и безсрамни Гърци-тъ, чи искѣтъ това отъ тѣхъ, Българе-тъ не сѣ луди нито певѣрни къмъ Царя си, за да имъ давѣтъ какво-то имъ искѣтъ. Кой-то ѣ правилъ борчъ-тъ и сѣ ѣ бунтовалъ, той и да си го исплаща сега.

Най послѣ борчъ-тъ патриаршескій може да заключава въ себе си нѣкоѣ часть, исхарчена за развратъ и роскошь. Българе-тъ имъ стига гдѣ-то сѣ хранили толкова врѣмя Гръцки-тъ роскошни архіереи. Да плащѣтъ сега и борчъ-тъ на патриаршіѣ-тъ за роскошь — ѣе противу съвѣсть-тъ имъ, и никога това не могатъ направѣ.

Такъвзи ѣе патриаршіѣ-та, такъвзи ѣ сѣ стремленіѣ-та, такъвзи бѣ и събрапѣ-то.

Какво остава сега на Българе-тъ? Да сѣ отхвърлѣтъ отъ патриаршіѣ-тъ, да не припознавѣтъ за нищо гръцки-тъ владици, и да ги намѣстѣвѣтъ съ Български, кон-то да сѣ рѣкополагатъ отъ наши-тъ въ Цариградъ. Това не ѣе работа на другѣго нѣкого, а на сами-тъ Българе. Това изискува отъ насъ и святость-та на нашѣ-тъ православни вѣрѣ.

Редакторъ-тъ

Т. Стоѣановъ—Бурмовъ

(1) Глѣд. отвѣтъ русскому вѣстнику по Болгарскимъ дѣламъ. Стр. 51

СТЪРЪМЕННА ЛЪТОШИСЬ

Пакъ протести, пакъ жалби! Пакъ викове противъ недостойни-
тъ, пакъ вопли противъ развращени-тъ!

Слѣдъ протести-тъ отъ Пловдивъ, Търново, Софійск и Шуменъ,
слѣдъ жалби-тъ отъ Самоковъ и Охридъ, ний имами да означимъ
нови протести, нови жалби.

Жители-тъ на Желѣзникъ (Ески-загрж) и Казанлъкъ съ каази-
тъ въ ещій-тъ духъ протестувхтъ прѣдъ славно-то Правителство
противъ несправедни-тъ и обидни-тъ за насъ Българе узаконеніа на
гръцко-то народно събрание, въ кой-то бѣха написани и други-тъ
протести противъ не-то-то събрание. И тѣ ся оплаквхтъ, чи събра-
ніе-то на коіе-то ся възлагаха надежди за унищожение-то на мно-
гообразни-тъ злоупотребленіа отъ стърж-тъ на гръцко-то високо
духовенство и за дигнувание-то на обиди-тъ му откъмъ Българе-тъ,
не показало въ дѣйствиа-та си никаквъ грижъ за Българе-тъ и за
удовлетворение на жалби-тъ нмъ.

Жители-те на Шуменъ като испитали всички-тъ срѣдства да
усовѣстѣхтъ Архипастиря си, Венсamina, сж проводили іедно про-
шение до „великж-тъ църквж“, съ коіе-то моляхтъ да го удали тя
и да нмъ прати на мѣсто него достоний архіерей.

„ Ний сми принуждени, казвхтъ тѣ въ прошение-то си, да
іавимъ, чи беззаконіа-та, съблазни-тъ и злоупотребленіа-та на
нашъ-тъ владикж Венсamina до толко ся умножавхтъ, щото не іе
възможно нито прилично да ся избројхтъ и упомянхтъ. Така онъ
спорѣдъ званіе-то си, вмѣсто да іе образъ и примѣръ за всички
насъ въ добродѣтель-тъ и въ христіанско-то житіе, подава напро-
тивъ най гнусни и най нехристіански примѣри. Послѣ това може ли
той да ся нарече пастиръ и Отець? Може ли да заслужва нашж-тъ

любовь и почетъ? Разумѣвася, чи не. И не само онъ отби отъ себе си всѣкоѣ наше почтеніе и любовь, прилични на неговъ-тъ чинъ, но еще справедливо навлече на себе си негодование-то, ненависть-тъ и прѣзрѣніе-то на всички-тъ епархіѣ. Много нѣти молихми и свѣтвахми негово прѣосвященство да остави този нѣтъ, по кой-то той сега върви, и да ся покаѣ, на всички-тъ наши молби той съ прѣзрѣніе је винаги отхвъртаъ“.

За да нѣхъ ся изпълни по навѣрно молба-та, Шумненци-тъ испратили и до великій-тъ Везиръ подобно прошеніе.

Таквици постѣпки, какво-то постѣпки-тъ на Шумненци-тъ, на Самоковчане-то и на Охридчане-тъ, кои-то прѣдставляхтъ въ духъ истиннохристіанскій на църковно-то въ Цариградъ управленіе съблазнительно-то и мерзко-то поведеніе на архіерей-тъ си и изискухтъ удаляваніе-то имъ, охъ іедно отрадно іавленіе срѣдъ злоупотребленіѣ-та, и прѣзрѣніе-то къмъ вѣрж-тъ, кое-то је показало на себѣ-тъ отъ пѣкоѣ вѣрми насамъ фанаріотско-то духовенство. Тѣ ни увѣряхтъ, чи наши-тъ Българе като разбрали добръ чистотѣ-тъ и святостѣ-тъ на православнѣ-тъ вѣрж, могли строго да іѣ отличавхтъ отъ гнусни-тъ постѣпки на іазичество-то, коѣ-то ся кріе въ фанаріотско-то духовенство сега, въ наше вѣрми. Като знаили да направѣхтъ такова отличіе въ всички-тъ му нѣлнотѣ, тѣ оставатъ твърди въ любовь-тъ къмъ вѣрж-тъ си, и устремяхтъ іединственно негодование-то си врѣхъ іазически-тъ прави на фанаріотско-то духовенство. Напразно веки цѣлж година ги приканхтъ западни-тъ лжевѣрци да отстѣпѣхтъ тѣ отъ чистотѣ-тъ на православиѣ-тъ църквѣ и да припознахтъ начало, чуждо на истинно-то христіанство; останѣха непрѣклонни.

Безпристрастній-тъ наблюдатель и благоразумній-тъ родолюбецъ ся свѣршенно благодари отъ туй поведеніе на наши-тъ съотечественици. Желателно је само и въ други-тъ отношеніѣ тѣ да ся покажхтъ съ исто-то благоразуміе, съ исто-то здраво раз-

бираніе на вещи-тъ. Желателно іе напрімѣръ да посмалѣтъ тѣ частини-тъ си раздори и да не правѣтъ отъ тѣхъ причина за раздори и несъгласіа общественни; да не давѣтъ толкози волѣж на лични-тъ си неудоволствіа и страсти, кои-то често избухнувѣтъ съ оскърбително неприличіе, за повреда на добрій-тъ вървеж на общественни-тъ дѣла.

Да, съ съжалѣніе казвами, свѣтъ-тъ видѣ много неприличіа, много взаимни оскърбленіа помежду Българе-тъ въ дѣрнѣж-тъ години. Іѹще по достойно за съжалѣніе іе туй, чи тѣ ся іеще продължавѣтъ и чи тѣ, видися, ще ся продължавѣтъ и занапрѣдъ, ако наши-тъ Българе не разумѣтъ лоши-тъ сетинни, кои-то произлѣзвѣтъ отъ това, и ако органи-тъ, чрезъ които ставѣтъ тѣзи огорченіа, не измѣнѣтъ направленіе-то си и не прѣстанѣтъ да служѣтъ орудіе на страсти-тъ.

Всѣкъ пятнадесатницѣ нѣй можѣхми да обозначимъ примѣри на неприлично нападѣніе врѣхъ личности, внушено и произведено отъ страсти-тъ, въ органъ-тъ, чрезъ кой-то дѣйствува римска-та пропаганда. Ако іе позволително да пишемъ и да дѣйствуваме противъ църковно-то властвованіе, коіе-то си присвоило надъ насъ грѣцко-то духовенство, да обнародваме злоупотрѣбленіа-та му въ духъ, кой-то ся внушава отъ ревность къмъ святость-тъ на върѣ-тъ ни, и въ приличіе, коіе-то ся изискува отъ нравственно-то чувство, никой здравъ разумъ не може да ни оправдаіе, кога нѣй оставяме този духъ на стѣрнѣ и изгубваме длъжно-то приличіе на чловѣ-щинѣ-тъ и найначе кога правимъ отъ печать-тъ срѣдство за безумно отмѣщеніе, коіе-то изискувѣтъ страсти-тъ, отмѣщеніе, коіе-то устремляваме іединѣ врѣхъ другій. Іѹще по малко можемъ да ся оправдаемъ, кога взаимни-тъ оскърбленіа, кои-то си правимъ помежду чрезъ печать-тъ, ставѣтъ іединствено по чувство личніа ненависти, зависти и проч. Отъ подобни нападѣніа и взаимни огорченіа произлѣзвѣтъ раздраженіа, 'отъ раздраженіа-та, несъгласіе, понавистъ и често убійства. Какъ можемъ нѣй при таквозъ напра-

вление да уредимъ прилично общественни-тъ си дѣла и да се въсползуваме, както трѣбува, съ милости-тъ на чадолубивѣйшій-тъ нашъ самодържецъ, Султанъ-тъ?

Да прибавимъ ли тука за съвѣтъ размисленни-тъ, или пакъ прѣвсмиченини-тъ пороци и недостатки, кои-то ся обнародвайтъ прѣзъ печать-тъ? Нѣй знаемъ доста примѣри, гдѣ-то лица съвѣтъ невинни станяха жертва на страсти-тъ и на безсвѣстность-тъ.

Има добръ поминъ всички, чи ако има около насъ хора, кои-то правятъ отъ нападения-та и разнообразни-тъ огорченія чрезъ печать-тъ оръжіе за унищожение на прѣчки-тъ, кои-то имъ бържатъ да си достигнатъ цѣль-тъ, и ако тѣхнѣй-тъ планъ, като планъ на враждебни откъмъ нашъ-тъ народъ, откъмъ насъ-тъ, въръ хора, имъ начѣртава да възбуждатъ несъгласіе и раздори между Българи-тъ, да разпалятъ партіи-тъ, да разгласяватъ общини-тъ, за да се ползуютъ съ общи-тъ смятенія да на кжсатъ и оттегляватъ на стѣрня-тъ си за тѣхнѣ ползъ, ако има, казвами, около насъ такви-тъ хора, нѣй не трѣба да имъ помагамъ въ планъ-тъ, но да го разваляме и да туряме срѣщу смятенія-та и раздори-тъ кои-то тѣ произвождатъ, духъ кротости, миролюбіа и съгласіа.

Истина, чи е невъзможно было на нѣкои си да се не защитятъ противъ несправедливи-тъ обвиненія на безсвѣстность-тъ и да не извадятъ за оправданіе-то си други личности на Емегданъ; но, по наше-то мнѣніе, подобро е да прѣтърпяватъ, нежелан да отговаряйтъ, особено като е знайно веки, чи ся много клевети и лъжи обнародваха и е трудно веки да се върва на писанно-то; или пакъ, ако отговаряйтъ, да отговаряйтъ миролюбиво, кротко.

Политически Дневникъ.

Спорѣтъ желаніа-та на народонаселеніе-то, изразени въ гласо-подаваніе-то, Тоскана ся присъединява до Сардинско-то кралевство. Краль, Викторъ Емануилъ, кога му прѣдставили отчетъ за слѣдствіа-та на гласоподаваніе-то, казалъ: „азъ приемамъ желаніе-то на Тосканъ. Парламентъ-тъ, въ кой-то ще засѣдаватъ прѣдставители-тъ на Тосканъ, заедно съ прѣдставители-тъ на Пиемонтъ, на Ломбардіѣ и на Емилиѣ, ще състави законъ, съобразенъ съ начала-та на свободѣ-тъ. Тоскана ще ся ползува съ блага-та на управителнѣ самостоятелность, но съ това не ще ся ослаби свръзка-та на силѣ-тъ и на волѣ-тъ на съединенно-то царство; отъ неѣ зависи благоденствіе-то и независимостъ-та на отечество-то.“ За да ся не покаже, чи съвсѣмъ не зело въ вниманіе Французскитѣ прѣдложенія, Сардинско-то правителство дава иъкоѣ самостоятелность на Тосканъ: то ѣ проважда за вицекраль князя Каринияскаго.

И тѣѣ Сардиніѣ ся уголъмява іе ще освѣтъ Ломбардіѣ, съ Романіѣ, Пармѣ, Моденѣ и съ Тосканѣ. Гласоподаваніе-то на тѣзи области за присъединеніе-то имъ до Сардинскитѣ владѣнія напълно прѣдставлява іединодушно-то почти желаніе, коіе-то имали жители-тъ имъ за туй съединеніе: въ Романіѣ ся подали 200,659 гласове за присъединеніе-то, а пакъ 244 само искали отдѣлно царство; въ герцогство Пармѣ 53,782 гласа искали присъединеніе, а 165 — отдѣлно кралевство; въ Моденѣ 115,621 гласове пожелали присъединеніе, а противни были само 56. Забѣлжително іе, чи въ това подаваніе на гласове-тъ, духовенство-то на централнѣ Италиѣ ся руководило съ чувства, какви-то внушава отечестволюбіе-то: то, като отхвърлило пристрастіе-то си къмъ папѣ-тъ, само прѣдвиждало народъ-тъ, кога-то ся подавали гласове-тъ.

Щомъ ся съвършило присъєдиненіе-то до Піемонтъ на тѣзи страни, Викторъ Еммануилъ издалъ слѣдующе-то провъзгласіє къмъ жители-тъ нмъ:

„ Желаніе-то ви ся исполни: вий сте присъєдинени къмъ населеніе-то на кралевство-то и ся слухте съ него въ іедно царство. Въ това ся заключава достойна награда за ваше-то съгласіє, за вашъ-тъ твърдостъ. За да ся извлече полза отъ плодове-тъ на това благодѣтелно събитіє, трѣбва държѣніє за онѣзи доблестъ, на коѣ-то вий показахте прѣкрасенъ примѣръ; трѣбва да ся продължава твърда-та готовность за пожертвованіа, необходими за съвършеніе-то и утвържденіе-то на голѣми-тъ прѣдприіатіа. Ний сме свързани съ нераскъсни свръзки; тѣ ся заключаваѣтъ въ честь-тъ на общо-то отечество и на всеобщо-то просвѣщеніє. Азъ турихъ въ жертвъ живота си за независимостъ-тъ на Италиѣ и показихъ на народи-тъ си примѣръ на великодушіє. Сега азъ искамъ отъ нови-тъ си поддани такъвѣзи също любовь, какъ-то имѣтъ къмъ мене прѣдишні-тъ ми поддани. Азъ желамъ да утвърдиѣ Италианци-тъ въ іединодушіє за борбѣ противъ нещастіє-то и за утвържденіє на щастіє-то“.

Като ся тѣй упразниха всички-тъ стараніа и постѣпки кои-то стори папа-та да удържи подъ власть-тъ си подигнати-тъ области, нему не му остава нищо друго освѣнъ да употреби, по нѣманіє силѣ въ свѣтско-то орѣжіє, духовно, съ коє-то ся тѣй успѣшно ползовали прѣдшественици-тъ му въ стари-тъ врѣмена за достиженіє на цѣль-тъ си. Неще прѣди нѣкоє врѣмя ся хортуваше и пишѣше, чи папа-та ще отлѣчи отъ църквѣ-тъ (ще афореса) Краля Виктора. Сега на 17 марта той дѣйствително го отлучава отъ църквѣ-тъ съ особенѣ булѣ, коѣ-то впрочемъ не го имянува, но го удара подъ общо-то имя на всички-тъ тѣзи, кои-то сѣ дѣйствували съ какъ-тъ да је начинъ за подигнуваніє-то, овладѣніє-то на църковни-тъ земни. Папа-та обіавлява съ булѣ-тъ си, слѣдъ

като излага причини-тъ, кои-то го накарали да ѿм издаде, чи всички-тъ, кои-то сѣ способствовали иѣкакъ за отжесване-то на области-тъ му, сѣ удостоили за голѣмо-то отлученіе (за голѣмо-то афоризмо) и за всички-тъ други църковни наказанія.

Да дадемъ иѣкои обіясненія заради това отжесніе. Иѣма да хортуваме тука, чи отлученіе-то отъ църквѣ-тъ ся употрѣблявало въ първи-тъ врѣмена на христіанство-то само врѣхъ опѣзи членове на църквѣ-тъ, кои-то упорно прокарвали пороченъ животъ, отпадали отъ остиниѣ-тъ врѣхъ, възбуждали расколи, но отнюдъ не отнемало политически-тъ права отъ отлученій-тъ. Да забѣлѣжимъ само добрѣ, чи отнайнапрѣдъ отлученіе-то отъ църквѣ-тъ ставало отъ всички-тъ общинѣ, а епископъ-тъ былъ само іединъ изпълнитель на рѣшеніе-то ѿ. Но папи-тъ, слѣдъ като изгубили хріанскій-тъ духъ и ся обладали отъ честолюбіе и властолюбіе, не само си присвоили право сами да отлучаватъ, но и хванѣли да го употрѣбляватъ за достиженіе-то на честолюбивитъ замисли, и не само противъ частни членове, но и противъ цѣли общини, кои-то въ исто-то врѣмя лишавали отъ политически права. Тѣй, кога отлучавали тѣ царе-тъ, отнемали имъ и царскѣ-тъ власть и ги оставѣли въ таквозъ състоіаніе, догдѣ ся тѣ не смирявали прѣдъ непрѣклонно-то имъ щеніе. Но като сѣ пообразовали народи-тъ и познали несправедливостъ-тъ на отжесніе-то, пораждаемо отъ мірски видове, и като папи-тъ хванѣли да го употрѣбляватъ за съвѣтъ неважни причини, то хванѣло да си губи прѣдпийѣ-тъ силѣ и въ 14 вѣкъ, кога-то было употрѣбено противъ Французскій-тъ краль Филиппа IV, хубавецъ-тъ, останѣло бездѣйственно. Поради това Тридентинскій-тъ съборъ въ 16 вѣкъ турилъ таквозъ правило за отжесніе-то: „отлученіе-то отъ църквѣ трѣбва да ся туря въ дѣйствиіе умѣренно и съ прѣдопазваніе; опитъ-тъ научи, чи изгласено безъ оглѣдваніе, за неважни причини, то не произвожда впечатлѣніе; не ся боіжтъ тогава отъ него, а го прѣзиржтъ и то става по много вредително отколко-то полезно“.

Въ буллѣ-тѣ па Піа ІХ никой не поименованъ, това не је безъ причинѣ, и освѣтъ туй виновни-тѣ обіавени афоресайи съ голѣмо-то афоризмо.

Има двѣ афоризма голѣмо и малко. Голѣмо-то афоризмо, голѣмо-то отлученіе, има таквизи сетинни: на кого-то је то стоварено, 1, не може ни то да пріема, ни то да дава причастіе, 2, за него ся не моли църква-та; 3, той не може да слуша литургіѣ, коіа-то ся даже прѣкъсва въ присѣтствіе-то му; 4, той не може да занема духовни дѣлжности; 5, лишавася отъ христіанско погребеніе, ако ся по раскаиє прѣдъ смърть-тѣ си; 6, венчки-тѣ сношеніа ся прѣкъсваѣтъ помежду него и вѣрни-тѣ; инакъ тѣзи дѣрни-тѣ сами си навличаѣтъ отлученіе. Туй отлученіе, коіе-то ся навлича чрезъ снасѣніе съ отлученій-тѣ, ся вика малко отлученіе и то състои въ туй чи на отлученій-тѣ ся не дава причастіе и духовна дѣлность.

Тѣй като было мѣчно да ся уварди всѣкій вѣренъ отъ приближеніе къмъ отлученій-тѣ съ голѣмо-то отлученіе и имали хората боіазнь да не бы да ся случи това нечаянно, пайначе въ XV вѣкъ, кога-то имало много отлученни, то папа Мартинъ V узаконилъ на Констанцкій-тѣ съборъ да ся вардѣтъ вѣрни-тѣ отъ сношеніе само съ опѣзи пѣлно отлученни, кои-то сѣ поименовани, а на кои-то ими-то не је означено, отъ тѣхъ да ся не вардѣтъ. Ето защо не сѣ поименовани лица-та, противъ които је пѣтъкменно отлученіе-то въ папскѣ-тѣ буллѣ, за коіѣ-то говоримъ.

Въ буллѣ-тѣ ся упомянува чи виновни-тѣ си напасѣѣтъ и всички-тѣ църковни наказаніа. Въ тѣзи наказаніа има іедно забѣлжително, коіе-то ся вика *interdictum*, запрещеніе, и коіе-то не позволява на области, градове или села да изврѣшваѣтъ богослуженіе и снema на всички-тѣ духовни епитрахили-тѣ. Отъ 1668 години, кога-то папа Александръ VII произнесълъ интердиктъ противъ Венеціѣ, туй наказаніе не је било до сега нійгдѣ унотрѣбено. Но ако

ієще тогази Венеціане-ть не почели за нищо папскій-ть интєрдиктъ, сега може ли да има той нѣкоіє дѣйствиє, особливо като отлучєніє-то ся произнася за забранѣ на свѣтски-ть владѣніа на папѣ-ть? Оттука може да сѣди всѣкій чи папа-та има толкози малко умъ, колко-то и грѣцкій-ть въ Цариградѣ патріархъ. И той сѣщо тѣй дѣйствува откъмъ Италієнци-ть, кои-то бѣгѣтъ отъ него, като попарени, какво-то патріархъ-ть постѣна откъмъ Българе-ть.

Краль Викторъ Еммануилъ и подиръ обнародваніє-то на буллѣ-ть си продължава работѣ-ть, както и понапрѣдъ.

За Савойѣ и Ниццѣ ся съставилъ и подписалъ въ Туринѣ на 12 Марта договоръ между Франціѣ и Сардиніѣ, на кой-то главни-ть точки сѣ слѣдующи-ть:

„ Краль Викторъ Еммануилъ ся съгласява да присъєдини Савойѣ и Ниццѣ къмъ Франціѣ.

„ Присъєдинєніє-то ще ся свѣрши безъ всѣкакво принужденіє на народѣ-ть волиѣ.

„ И двѣ-ть правительства ще намѣрѣтъ срѣдства да ся увѣрѣтъ въ мнѣніє-то на народъ-ть и въ израженіє-то на туй мнѣніє.

„ Краль-ть прѣдава неутрални-ть части на Савойѣ съ сѣщи-ть условіа, съ кои-то ги той владѣє. Императоръ-ть ся обѣщава отъ неговѣ стѣриѣ да ся споразумѣє по това дѣло съ Европейски-ть държави и съ Швейцарскій-ть сѣюзъ.

„ Договоръ-ть ще има силѣ само, ако го утвѣрдѣтъ Сардински-ть палати.“

Книжесевній Дневникъ.

Прѣдставлявами на вниманіє-то на читатели-ть ієдинъ новъ учебникъ, за кой-то отдавна ся чуваше, чи ся печата, по кой-то недавно излѣзе. Това сѣ *Начални-ть алгебрически уроци, преве-*

дени отъ Х. Д. Ваклидовъ и печатани съ изсидивеніе-то на П. Кисимова въ Търново.

Тѣзи уроци обіемѣтъ 158 страници въ 8 часть отъ листъ-тъ и ся раздѣлятъ на 3 части, къмъ кои-то ся прилагѣтъ нѣколко іещо обіяснителни и допълнителни члена подъ названіе: *притурка*. Първата часть хортува за 4-тъ прости дѣйствіа на цѣли-тъ числа и на дробн-тъ, съдържи нѣщо и за издиганіе-то на вторѣ-тъ силѣ, или възвишеніе-то въ степень, и изваждане-то на четвероуголнѣ-тъ корень; втора-та казва за уравненіа-та отъ първѣ степени съ іедно, двѣ, три и повече неизвѣстни, и за уравненіа-та отъ вторѣ степени съ іедно и двѣ неизвѣстни; третѣ-та часть съдържи задачи съ рѣшеніа-та имъ.

Отъ названіе-то на учебникъ-тъ читатели-тъ видѣтъ, чи той ся назначава за тѣзи, кои-то пръвъ пѣтъ искѣтъ да ся опознаватъ съ Алгебрѣ-тъ. Поради това начални-тъ Алгебрически уроци на Г. Ваклидова не заключавѣтъ никакви мѣчни за разбираціе отвлеченности, обіясненіа или доказателства, които ся неизбѣжни въ полнѣ-тъ математически рѣководства. Освенъ това Г-нъ Ваклидовъ ся постаралъ да растѣкува добръ съ примѣри всички-тъ правила. По тѣзи причинѣ тази книжка може съ ползѣ да бѣде употребена въ училища-та, гдѣ-то искѣтъ да дадѣтъ начално познаніе за Алгебрическѣй-тъ образъ на численіе-то.

Колко-то до іазикъ-тъ има нѣкои несъвършенства (отъ тѣхъ мжно нѣкой избѣгва при настоіаще-то състоіаніе на іазикъ-тъ нашъ), но въобще іе добъръ.

Относително до несъвършенства-та на іазикъ-тъ ній не можемъ да не забѣлжимъ чп іе излишно и дору недобро да ся употребавѣтъ таквици дули отъ Русскѣй іазикъ, които могатъ лесно да ся прѣведѣтъ на Българскѣй. Г-нъ Ваклидовъ употрѣбилъ на примѣръ на много мѣста *смотримъ*, *замѣчаніе*, когато може да ся каже: *гледали*, *забѣлжаніе*.

Желателно је још да се не срѣђају такви неправилности въ сједињеніе-то на прѣложеніа-та, каквито забѣлихми нѣ въ слѣдующи-тъ примѣри :

„Количество-то кое-то нема предстояще число, подразумѣва-ся једна единица за предстояще“ (стр. 3).

„Количество-то кое-то нема изложитель подразумѣва-ся че н-ма една единица“ (стр. 3).

„Једно количество се нарича просто, оноа което има само единъ предѣлъ.“ (стр. 4).

Въ прѣвѣй-тъ примѣръ въ само-то начало трѣба да се тури прѣлогъ : *въ* и да се рече *въ количество-то*, намѣсто *количество-то*.

Въ вторѣй-тъ, за да излѣзе правилно сједињеніе-то на прѣложеніа-та и јасна мисль-та, трѣвало напримѣръ да се рече : „въ количество-то което нема изложитель се подразумѣва за изложитель једна единица“.

Въ третѣй-тъ примѣръ хорта : *једно* никакъ не је намѣсто. За да бѣде речено правилно и јасно опуй, кое-то искалъ да каже Г. Ваклидовъ, трѣвало да се каже тѣй : „оноа количество което има само единъ предѣлъ се нарича просто“.

Въ 1-тъ примѣръ, както си је той у Г-на Ваклидова, три подлежащи, а два глагола. Въ 2-тъ — току речи спорѣдъ неправилно-то сједињеніе и въ 3-тъ оставатъ подлежащія безъ сказуеми.

Може впрочемъ да има въ приведенни-тъ мѣста нѣкоја типографическа погрѣшка ? Не је чудно; но отъ означени-тъ на край-тъ погрѣшки въ книгѣ-тъ на Г-на Ваклидова това се не види.

Да, щешъ не щешъ ще попиташъ, „не је ли једи кое мѣсто съ типографическѣ погрѣшкѣ“, кога-то не излѣзва добръ разумъ и правилно говореніе. Наши-тъ типографи сѣ доста небрежно печатали досега. Много нѣща по добръ је било почти стѣсѣмъ да се не печатѣтъ, нежели да ги печатѣтъ съ толкова погрѣшки. Кѣмъ

таквиши иѣща справедливо може да ся отнесе наше-то съчиненіе за начало-то на христіанство-то, напечатано въ Българ. Книжници за втора година. И въобще толкова погрѣшки, колко-то сж въ Книжници-тъ за 2 години трѣбаване да тежатъ злѣ на іединъ добро-свѣстенъ типографъ и дору да го накажатъ да ги прѣпечата безъ да търси новж и вторій пътъ заплатж.

Въ Цариградъ
31 Марта 1860.

Редакторъ-тъ
Т. Стоіановъ — Бурмовъ.

Въ 2 години на Български-тъ Книжници брой 24, на стр. 820 вѣсничко-то заглавіе на статіж-тъ је турено погрѣшнито и трѣба да ся промѣни на слѣдующе-то:

Кратко изложеніе за наредбж-тъ на глаголи тѣ въ ново-Българскія-тъ ѣзыкж

отъ Д. Г. В. Мирковичъ
продълженіе отъ № 19 стр. 624.

БЪЛГАРСКИ НАРОДНЫ ГАТАНКИ

О Т Ъ

СБОРНИКА НА СТОЯНА ПОПЪ АНДРЕЕВА РОБОВСКАГО.

*Гатанки-тъ ги гѣтватъ въ събрания различни, като: по
тѣлки, по съдянки, по хора, и проч. . . . тѣхъ :*

П ѣ р в а Г а т а н к а .

Орле пада,
Кадѣ пада ?
— По край село,
На по колко ?
Единъ канонякъ,
Една канонница,
Четыри ерки,
И едно петле.

Тука канонякъ се разумѣва ступанина, а канонница — ступани-
ца-та — на еди коя си фамилия; а ерки-тъ сѣ разумѣватъ момиче-
та-та имъ; а подѣ имс-то петле, или петлета : момче-то имъ, или
момцы-тъ имъ. Послѣ на комуто ся с гѣтнала Гатанкѣ-тъ, той лу-
чка, догдѣ да ѣх палучка, — и подирѣ ѣх отгѣтва на оногова, кой-
то му ѣх задаѣ. — Въ палучкване-то голѣмы смѣшки и смѣхове
ставатъ въ събрание-то. — Туй с една природна веселба и забава
на Българскія ни народъ.

Ето и други гатанки :

2-ра Г а т а н к а .

Половинъ блюдо на стѣна висѣ ?
— Блюдо с ухо-то; а стѣна с страна-та.

3-тъя Гатапка.

Нищо безъ нищо неможи.

— Имс-то на предметы-тѣ.

4-тъя Гатапка.

Глестя купень подкопава.

— Глестя-та с жица-та, кулена с каделя-та.

5-та Гатапка.

Ты го біешъ то дума: тилилей, тилилей?

— Сукало-то, на кое-то сучатъ масури за таканье.

6-та Гатапка.

Имахъ двѣ черни малаче-та:

едно-то сж глади; друго-то сж рунти?

— Всежды-тѣ — като гладишъ една-та, друга-та са рунти.

7-ма Гатапка.

Два гарвана ся біеха,

изъ уста-та имъ пѣиж пуцаши?

— Водѣница-та. — Двата гарвана сж: двата камька, а пакъ пѣна-та с брашно-то.

8-ма Гатапка.

— Пиро пиши,

попъ не е;

— Рога има,

волъ не е;

— Самаръ носи,

копъ не е?

— Охлува. — Като пазни пиши; чурупка-та му е самаря (къщѣ-тѣ); и пр.